

HAPUTCİ mez

DƏRS LİK

3

HEYDƏR ƏLİYEV

AZƏRBAYCANI XALQINI ÜMUMMİLLİ LİDER

İldırım Məsimov
Şərəf Hüseynov

Haputci Mez

Ümum təhsilci məktəbə
3-cü sinifci
Haputci mezi fənni

DƏRSLİK

© Çasıoğlu Eİ-MMC

Bu nəşrlə bağlı irad və təkliflərinizi
chashioglu@gmail.com və derslik@edu.gov.az
elektron ünvanlarına göndərməyiniz xahiş olunur.
Əməkdaşlığınız üçün əvvəlcədən təşəkkür edirik!

Kitabci qicəyibi

1-Cİ BÖLMƏ

1. Bilikci yığ 6
2. İskəndər 10
3. Ən beylid dövlət 13
- Bölməci ümumiləşdirici təkrar*
- Şir nə q'al 16

2-Cİ BÖLMƏ

1. Səd yığ şəhərcə 20
2. Jəjuci bala 24
3. Bədəyə dərs 28
- Bölməci ümumiləşdirici təkrar*
- Q'arivənə t'əm 31
- Bozqulağci payız qayğıyar 33

3-CÜ BÖLMƏ

1. Səkul nə kəklik 35
2. Səkul nə s'əh' 38
3. Şüb şidir 41
- Bölməci ümumiləşdirici təkrar*
- Dəvə nə Lem 44

4-CÜ BÖLMƏ

1. Q'ili 47
2. G'ər nə baluq 50
3. Qudu axur 53
- Bölməci ümumiləşdirici təkrar*
- Hədiyyə 57
- Doğma yurdcı yovşan 60

5-Cİ BÖLMƏ

1. Kulakci xəyir	63
2. Novruzci h'id.....	66
3. Çimtikci gülbi	69
<i>Bölməci ümumiləşdirici təkrar</i>	
Bəlkən nə səkul.....	72

6-Cİ BÖLMƏ

1. Eldar	75
2. Dəyə məhəbbət	79
3. Turac.....	82
<i>Ümumiləşdirici təkrar</i>	
Antilop şiyiz sağlam yov?	85
<i>3-cü sinifci üzrə ümumiləşdirici təkrar</i>	
K'ibəd q'ur nə yay	89
Lüğət	93

İşarələr

Bəcinəy

Uxəy

Yazmış ərəy

Dinləmiş ərəy

Luğət

Araşdırmış ərəy

1-Cİ BÖLMƏ

Bilikci yığ

Təzəc sanırdı baştamış şeerc yığ Azərbaycanə Bilikci Yığını suxum qeyd şere. Yə Dövlətcir elmciz, bilikciz həmişə varanəc qiymət vıyce. Hələyiz yinə övladəriz gələc savad vıycı h'uni yinə xəbəər h'əşxərc əsırdəmiş şeri dəbiyin. Bilikci yığ yə ölkəcə əsl h'idını əhval -ruhiyyə yaşanmış şoro. Hələ vaxt məh'lım nə şagirdəriz həyəcan nə nöğə şibərc yığ yer. H'əxtəc yaycı tətılciğər çıxaan doğma məktəbcir təzədən icrə qapıyər məh'lım nə şahirdərə icinə taybatay açıq iyre. Təzəc sandı dərşını münasibətci q'ınə bitindər səşundur -sər təbrik biyreb.

Yə ölkəyi Prezident İlham Əliyevcir təhcilci inkişafciz daim diqqət nə qayğı ibq'ər vərco. Təhsilci keyfiyyət varan x'əyicə fədakərəc məh'lımərə əmək, zəhmət beyli x'əycer. Hələyızın yə şagirdəriz mət'ın gələ uxəri, bilik nə bacarığərə səviyyə artırmış əriyi h'uni çalışmış şibəri yeb. Çünki yə ölkəyi qələcək hesanəc nəsilci savadcivər xeyli asılı yer.

ÇƏLİBƏ BUXÇƏ

Fədakar

Diqqət

Bilik

1. Mətn uxəy. İcə məzmun vinə ç'əlibə zinə bəcinəz çalışmış səbxəy.

2. Uxəc mətnə halci sualciz cavab dəbu?

A) Yə ölkəcə bilikci yığ şı vaxt qeyd şere.

B) H'əyəlbı hələ yığ şıyız həyəcanlı şibəreb?

C) Məktəbcə hələ yığ h'əbişxərc halci şagirdər xeyli nöğə şibəreb?

3. Bəyəre ç'əlibi uxəy. İcə mənə izah ərəy. Mətnici zinə əlaqələndirmiş ərəy.

Elm h'əq'ılcı çıraq yov.

4. Lıpi şaram vövrə lue çuq'ub cümlə cədır x'əyco?

Məktəb yə doğma k'ul yov dərsimə baştanmış şeerc yığ səbırsızlıqolci q'ınə qozət iyreyin sinifci ildaşər ıbrıq^ərə x'ələ xeyli nöğə x'əycibin yinə dərsimi gələ uxəciz əmin yebin yinə vətənciz layiq x'əyız çalışmış şibəreyin.

Məktəbcı rıx

Ğələ h'əyarad rıxo
Lu məktəbcə çığord rıx
Həlu rıxız məktəbcə
Çibəreyin hər yığ.

Dərs azar x'oycen leen
Lıpi q^ubq^ərə yın
Maad həlu rıxı zinə
K'ulcəən ləbılsəlebin.

İldırım Məsimov

5. Şikilbə əsascə sualbez cuvab yazmış vərəy.

1. *H'əyalber şi iyre?*

H'əyalbər

2. *Lucə şi yer?*

Lucə

3. *Ud ti yer?*

Ud

4. *Uc şi çıkər yer?*

Lucə

6. Kərə yeec mətn kuçurtmuş ərəy. Məktəbciz aid yeec ç'əlibə q'ənikər xə t yığınəy.

Ud sinif yov. Bitin dər sinə yeb. Birdən Orxanır məh'ılcıvər icazə q'oonci uqrə için ildəşərixun yuq^urci nə lıpic. H'əyalbi lu yığ lucə partayı h'urə əbs'inc bitində h'id yov. Hələyız ki, yın məktəbcə h'əbişxərc yığ qeyd iyreyin. Səb nəfərciz xüsusi səd yığ yer. Əm, təzəd yə şagird Aysel yov. Bitindər əd soomış vər ci, qayğıyı q'ınə əniz mik'ağ şibərdəy in.

7. Vıyc şikilcixun ikəy nə şikilci üzrə bəcinəy. Movzucəər qıraxcəən q'əməbirç'ərey.

8. Noqtəyəyə çıxəriğ hərfer əyəci cümləyə kucurtmuş ərəy.

Lu yığ bilikci yığ yer. Yın bitin sevincli yebin. Bitin h'əyəlbə icinə ilk dərşını həyəcan irq^oro. Bitindər ilk dərşını zənq səbırsızlığolci zınə qozət iyroyın.

9. Noqtəyəyə çıxəriğ uyğun h'əşxərc ç'əlibi əlavə ərci uxəy.

Yə məktəbcə ... h'əbxırcənib. H'əyəlbə ... hazırlaşmış şibərənib. Yə tədbir ... yebxudu.

10. Vez viyic planci əsascə «Yayci təyil həlmə yəq^urzin?» mövzucə esse yazmış vərəy.

PLAN

- 1 Ən xeyli soomış iyird fəsil
- 2 Yayci tətılci vaxt havayər həlmə yetfuc?
- 3 Dostumə zınə həlmə əylənmiş x'əyzın?
- 4 Halci məkanbə x'əyzın?
- 5 Halci kitabər uxəzın?
- 6 Yayci tətıl marağlı iyirc ən xeyli şi x'əyic?

İskəndər

Q'ədiməc zamanbə İskəndər məşhurəd sər sərkərdə x'əyce. Ənır xeyli ölkəyəf fəth ərcə. Heç səd xalq ənə hucumərə h'urə davam vərəz x'əydebu Cəsurluğolcə İskəndəriz təy yeed x'əyde. Beylid sərkərdəğ səd xəsiyyətin x'əyce ki: əqər q'ın ərci ç'əl viycesə, lu ç'əlirdi h'ədiğ q'iç'ç'ə q'ət'ilce.

Səd yiğ İskərdəriz növbəti şəhər mühasirəcə q'oonco Amma şəhərci əhali ənız tabe şibərədəbu. İskəndəriz şəhərci yancə duşərqə qurmuşə hucumcüz hazırlaşmış şere. Döyüşçüyəriz tapşırılmış iyre ki, şəhər yuq^urc kiliməən dahar -daharci h'ədiğ əməsinəy. Əd lu şəhərci camaatci x'əbəər xeyli acıxlı x'əyce.

Lu şəhərcə vaxtilə İskərdəriz dərs viyid sər alim yaşamış şere. Uqrə şagird gələ əs'ərd alimciz əs'ərə ki, İskəndəriz şəhər yerlə -yeksan iyirdə. Uqrə doğma şəhər xilas vəriyi h'uni İskəndərə düşərqəcə çere.

İxtəcəər uqrə keçmişəd məh'lim irq^əci İskəndəriz ənə h'əxırıyi məqsəd başa ərsici nə qışqırmış iyre:

– Məh'lim, q'ın iyrezin ki, lu dəfə və ç'əl yedərxərdə, zin zivə xayışciz əməl diyirdə.

Alim İskəndəruşun mik'ağ x'əyci varanəc səsini q'inə lure:

– İskəndər zivəkir xayış iyre ki, lu şəhər yuq^ur nə yerlə -yeksan vər.

Lu ç'əlibəğər kiliməən uqrə quşun q'əyinci yiğcəən ləlsəle.

Ç'ƏLIBƏ BUXÇƏ

Cədirəd Sərkərdə Ordu Yığcəən çəkilmış x'əyic

1. Mətn şici haqqinə yer? Mətnçi məzmun vinə ç'əlibə zinə bəcinəy?

2. Şiyiz İskəndərır şəhər yurq'uroni? Düzqunəd cuvab müəyyən vərəy.

1. Uqrə məh'lımcıvər kiç' x'əyce
2. Uqrə ç'ili h'ədiğ q'ət'ılıc xəsiyyət yer vərçi.
3. İnsanbör kiç' x'əyici h'uni

3. Kərə yeec fikirbi əsaslandırmiş əriyi h'uni mətnçəər cümləyər səçmiş ərci yazmış ərəy.

- A) İskəndər xeyli tərs nə hucət yəəni.
B) İskəndərə məh'lım hazır cavabəd sər insan yəəni.
C) İskəndərır həmişə uqrə vıyıc ç'iliz əməl iyrəni.

4. Halci fikirbi mətnçə dəd?

- Məh'lımcir səd vaxt İskəndərız dərs vıycooni.
- İskəndər h'əq'ıllı nə qucdı sərkərdə yəəni.
- İskəndərır həmişə uqrə məh'lımcə ç'ilixun ibır q'ısnəni.
- Məh'lım İskəndərıvər h'əq'ıllı yəəni.

5. Vəzməcə kıl qucdı yeed insancir uqrə xalqınız, millətciz xeyli xəyır vıs'na, yoxsa h'əq'ıllı ədəmiyir? Vinə fikir əsaslandırmiş vərəy.

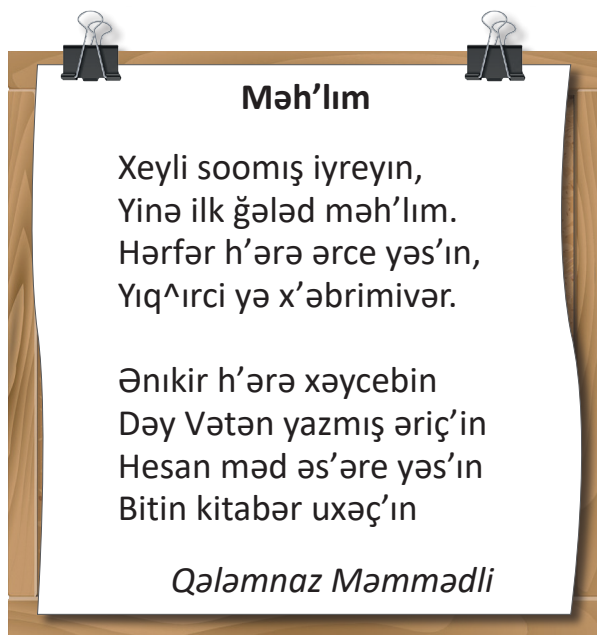
6.

H'əq'ıllı insanbi halci xüsusiyyətərə malik şibəreb?
Həyatcikir misalbi h'əğəci kərə yeec sxemcə uyğun dəftərcə vinə fikirbi yazmış ərəy.

7.

Viyc misrayər uxəy nə əbə mənə vinə ç'əlibə zinə izah ərəy.

8.

«Əqər zın məh'lım x'əyic q'onim...» mövzucə esse yazmış ərəy.

9.

Məh'lımcə haqqınə viyc hikmətti ç'əlibi uxəy. Vinə ç'əlibə zinə əbə mənə izah ərəy.

Sokrat

Dünyacə hər zadınız dəyər viyc münkün şara,
amma məh'lımcə əməkci dəyər viyc şeerdəd.

Hz.Əli

Zəz səb hərf hərə vərənə qul şarazın.

Adolf
Disterveq

Pisəc məh'lımcir şagirdci həqiqət sut'q'ər iyre,
ğələc məh'lımcir əc vət'q'ər əric hərə iyre.

H.Əliyev

Q'ımı icınığ məh'lımcivər içic şərəfli pişə
əs'ərədədəz.

M.K.Atatürk

Məh'lım səd şamınığ bənzəmiş şara, uqrun
əritmişə içindəz işğ vıs'na.

Ən Beylid Dövlət

Keçmişə zamanbə sər cavanəd qədər uqrə kasıblıgölcəər şikayət iyrəni.

– Ah, kaş zəğın səb beylid dövlət şooni. Hələcə zın həmişə əcinci -q^urəci yaşamış şarani!-lıpıcı həmişə mukusu iyrəni.

Sər q^usud dahar yulmuş iyird furi uqə k^ulci yancəər yerxərə x^ələ ç^əlibi ixəci lər:

– Vın şiciğər şikayət iyrevın? Vın ki, beylic dövlətci sahib yevin!

– Zın sahib yer?-lıpı qədə təəccüblənmiş x^əyid-Bəs hale?

– Və h^ulimi. Vın vınə səb h^ulic əvəzcə şı q^əyinic ikəcevəz?-lıpı q^usunur x^ukəc.

– Vın şı əcenevin?-lıpı qədər ənız cuvab vıydu.

– Zın zınə h^ul heç səd xəzinəyğən dəyişdirmiş iyirdəbu.

– Yaxşı,-lıpı dahar yulmuş iyinir uqrə ç^iliz davam ərc.

– Onda h^əşe və x^əb yet^dəy. İcə əvəzcə zıvəz xeyli qızıl vıs^na!

– Vəə, zın zınə x^əbrimi qızılcz məzər vıs^ındəd,-lıpı qədər cuvab vıydu.

Dahar yulmuş iyinir lər:

– Hesən irq^ərəm vəz ki, vın həlmə dövləttı yervın?! Bəs şıyız şikayət iyrevın? Zəğ h^urğur, insanciz ən beylid dövlət quvvə nə sağlam x^əyic yer. Ubi heç səd pılırdı q^inə q^əynic şeerdəd.

Q^usunur ubi lıpı uqrə rıxız q^əç^i yıxırd.

Ç'ƏLIBƏ BUXÇƏ

Xəzinə Dahar yulmuş iyird Təşviş

1. Mətn uxəy, əsasəd fikir müəyyən vərəy.

2. Mətnçi əsasə halci sualciz cuvab vıyıc münkün dəbu?

- A) Ən beylid dövlət şi yov?
- B) Cavanəd qədər şicikir şikayət iyrəni?
- C) Qədər şiyiz xəzinə x'əbə vəric ikəni?
- D) Q'usud hala yaşamış şerəni?

3. İnsanciz h'ulimə, x'əbrimə əhəmiyyət şi yer? Yalnız h'ulimə nə x'əbrimə zınə dövlətti x'əyic şaram? Əbe q'ınə suntə içic şibi lazım yer.?

4. Mətnçi əvvəlicə Cavanəd qədə əhval həlmə yoni? Smayliqərə səd səçmişə cuvab vətəy.

5. Q'usunə ç'əlibəğ əsaslanmış x'əyici kərə yeec cədvəl tamalamış ərəy.

Fikir	Əsaslandırırmış əric
Vəz ən beylic dövlətci şi x'əyic şiyiz əs'ərədəd.	?
?	İnsanciz ən beylid dövlət qüvvət nə sağlamlıqol yer.

6.

Mətnçəər q'ərç'ərc nəticə şı yer? Vin lu mətn uxəc kiliməən halci fikircə h'əbxırcıvin? Vin vinə dostume zınə lu mövzucə şı məsləhət irovın?

7.

Cümləyəre bırəx ərc ç'əlibi əlavə ərci yazmış ərəy.

- H'əyəlbər bağcə xeyli ... yizədu.

- Şıberır ... sulamış vərdu.

- Mərdana dəyır xəstəyəriz şəfa vıs'ne, əd,

- H'əyəlbər rikə ... düzəltmiş ərc.

- Zə bəy sürücü yer, əd, ... həyro.

8.

Kərə vıyıc şeir uxəy. Mətnçi məzmunci q'ınə əlaqələndirmiş ərəy.

Qarşında boyun büküb əl açmayım deyə mən,
Əzəldən əl atmışam belə bir peşəyə mən.

Nə xəzinə yığanam, nə də tirmə geyənəm,
Öz halal zəhmətimin çörəyini yeyənəm.

Halalca nemətimə naşükür olma mənim,
Nemətə xor baxana nemət qənimdir, qənim."

N.Gəncəvi "Kərpickəsən kişinin dastanı"ndan

Bölməci ümumiləşdirici təkrar

Şir nə q'al

Şir axurcooni. T'erhorə çoord q'al birdən icə h'ədığ q'əp'ç'udu. Şir furə x'əyci q'al yuq'urdu. Q'al yalvarmış x'əydu ki zın bırxəvər. Əcir şirdivən lər:

– Əqər zın bırxə vərənəmvın zıvəz ğələxın iyrazın. Şirdır q'allrdı ç'ilixun ikəci bırxə vərdu.

Səd yığ ovçuyərır şir tələcə əbsəəci yuq'urdu. Əd kəndirci zınə beylic səb darığ vəp't'ıldu. Q'alırdız şirci nərlıtxı ixəci t'erhorə icə yancə h'əxurdu. Əcir bırxə ç'oğəci yit'ədu. Şir azad x'əydu. Q'alırdır şircivən lər:

– Və ge yəəm ki, vın zəğ q'ıuq'oroni. Heç və h'əq'ılca h'əxırcəənım ki, zıvəz ğələxın ərə şara. Hesən itq'əcımvəz ki, q'alırdıvərin ğələxın ərə şara.

Lev Tolstoy

Ç'ƏLIBƏ BUXÇƏ

Bırxə

Ğələxın

Q'ım

Q'al

T'erhorə

1. Mətn uxəy nə kərə yeec bəyəre ç'əlibə zinə əlaqələndirmiş rəy.

Ğələxin q'ımığ yilkəndəd!

2. Mətnçi zinə bağı viyic sualbez cıvab vətəy nə vinə fikirbi əsaslandırırmış ərəy.

1. Q'al şiyiz şirdız yalvarmış şooni?
2. Q'alırdır şirdız şı mət'oon q'əyinc?
3. Şirdır q'allırdı ç'əlibi həlmə qarşıləmiş ərc?
4. Q'alırdı ğələxin əriciz həlmə qiymət vıs'nevin?

3. Vəzməcə mətn şiyiz «Şir nə q'al» adlanmış şere? Bəs vin mətn həlmə adlandırmış iyrəvin? Vinə fikir əsaslandırırmış vərəy.

4. Mətnçi məzmunciz uyğun h'əşxord cümlə halcید yov?

- A) Ğələxin iditq^əmə ğələxin mi.
- B) Kubitəç ç'əlibə zinə heçtin incitmiş əric şeerdəd.
- C) Həmişə ğələxin ərəz çalışmış səx.

5. Halci cümlə mətnçi məzmunciz uyğun dəbu?

- A) Şir q'alırdığ h'urğərədəbni.
- B) Ovçuyər şirdı nərıltı ixəci h'əbxırcib.
- C) Q'alırdır əciğ q^uq^ərd şirdız ğələxin ərc.

6. Kərə yeec cümləyə təməmləmişə uxəy.

1. Q'al t'erhorə h'əxurdu

3. Q'al yalvarmış x'əyiz baştamış
x'əydu ki,

2. Q'od, şübud yığınığər çıxan

4. Hesən irq^ərevəz ki,

7. Nöqtəyə təçikəriğ hərfər (ç'əlibi) əlavə ərci cümləyə kuçurtmuş ərəy.

- Xanxuralı... baştamış şere.
- Məclis... xeyli ədəmi ləərə ərcəəni.
- H'əyələ... hər yığ qoruşmuş x'əyici futbol oynamış x'əyiz çibərənib.
- Səd yığ yardım... ehtiyac yeec ayləyərinin yardım ərc.

8. Halci cümlə bəyə təç'əl yer? Bəyə təç'əlirdi əsasəç xüsusiyyət şii yer?

- A) Yin ənəzinə xeylic müddət yer ki, dost x'əycebin.
- B) Dost darac yığinə əs'əra.
- C) Hər kəscir dostunuz kumək əric vacib əs'əri yer.
- D) H'əyələber hər bazar igrə dostumə zinə futbol oynamış şibəreb.

9. Dialoq tamamlamış vərçi uxəy.

- Hekayə və xoşunə h'əxırcim?
- Ey, ...
- Vezməcə şir q'alırdıǵ şiyiz h'udubǵuri?
- Çünki q'al ... yoni.
- Vezməcə, lıpıc ç'iliǵ q^urəc şaram?
- Əlbəttə, vəə. Çünki uc ... hərəkət dəbu.

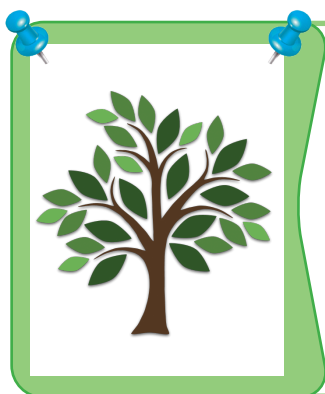
10.

Cədir x'əyic cümləyər vət'q'ər ərəy nə durǵuyı işarəyər icə çıkəriǵ əyəcı kuçurtmuş ərəy.

Şir axurcooni əd q'ubzurci q'al yuq^urdu q'al yalvarmış x'əydu
əd bırxə vərdu q'alırdır lər və ge yəəm vın zəǵ həlmə q^uq^oni şirdır
lər ah vın həlmə qüvvətli yovın.

Halci durǵu işarəyər bərpa ərcivin? İçic şı dəyişdirmiş ərcivin?
Şiyiz?

H'əyəlbı, k'ulcə vinə valideynbə q'ınə ğələxını
haqqınə bəcınəy. Əndə mizıkır müəyyənəc hadisəyər,
hekayəyər dinləmiş ərəy. Çıxaan vez vıyıc sehrli darıǵ
yeec ç'ələibekir istifadə ərci ğələxını mövzucə vinə
fikirbi yazılı şikilcə ifadə ərəy.

2-ci BÖLMƏ

Səd yığ şəhərcə

Sər yəəni, sər dəəni... Səb jəjuci bala yooni. İcə dəyir həmişə luraəni: «İk, zə dix heç vaxt k'ulcivər ixtən məşxə. Darrux xeyli beylic yer vın həyələ yevin, h'əlbələvın.»

Səd yığ dəy jəju yemini çıxə çoro x'ələ, k'ibəd jəju k'ulcə tək yibkundu. Axurdu, q'ubzurdu uləc, maat'ın axurdu. Lap darıxmış x'əydu. Qərarca h'əxurdu ki, icə dəy h'əşxorçin k'ibə k'ulci yancə kubkuri. Birdən xışiltıyı səs ixəc iciz. Səsinıxun mik'ağ yıpıdu. Çıxaan itq'əc ki, taqqıltı h'əşxoro. Lu dəfə hələ çikərə yıpıdu. Kuləyəə əracə kurkorə hiss dəri ki, k'ulcivər çikkara ixtə yıpıco. Lu vaxt darruxca h'əbxırc h'əyəlbəz yarpaxərə əracə x'əyid k'ibəd jəju ibq'ədu. Əd ibq'ə q'oonci igrə dostumez ibq'ər vərəz şəhərcə tuğəc ikə x'əyic. H'əyəlbə igrə vop'q'ərvərc jəjuyi q'ınə ləkkara h'əp'ç'ıci ki, əxırca h'əp'kincib.

K'ibəd jəju rıxı q'icə əvəci hər kəs igrə k'ulcəən yıxırd. K'ibəd jəjuyiz lu beylic şəhərcə xeyli k'ic' x'əyic. İcrə k'ulcəən h'əxurəz rıx axtarmış vərdu. K'ibə yıpıdu, xeyli yıpıdu h'əxurci səd beylic kuçəycə q'əp'ç'udu. Kuçəycəər surətnən yerxərc maşınbə hərəkətcixun ikəci lap həyəcanlamış x'əydu. İcrə h'ulimi q'ic'ç'ə vət'ılc. K'ibəd jəju tir -tir vəsəroni. Birdən hiss ərc ki, həlir yəəcxəynəm ic yuq'urdu. Ud şəhərcə yaşamış şoord Toplan yooni. Toplan başa əbsudu ki, jəju şəhər ci sakin dəbu. Ənız kimək əric ikə x'əyic. Toplanciz rıxı hərəkətc qaydəyər gələ əs'əraəni. Jəjuyiz izah ərc ki, piyadəyər ancax səkiyi q'ınə çibəriyeb. Rıx yebırxərə x'ələ

işğforci işğarixun ikəc lazım yer.

– K'ibəd jəju, uq'əc ki, il işğforciğ şübüd işğ yer: ürüc, saric, ç'uknuc.

Ürüc işğcə maşınbi q'əlt'əle, saric işğcə maşınbi hərəkətciz hazır şibərəb, ç'uknuc işğcə maşınbər hərəkət iyro. Maşınbəz ürüc işğ uqərə x'ələ piyadəyə rix yebxı şibarəb.

Bitin lu ixəbəər bala jəjuyi q'ıl lap sehurdu. Əciz itq'əc ki, şəhərcə yaşamış x'əyic xeyli çətin yer. İgrə k'ulcəən dəyə yancə yıpıc ikə x'əyic. Toplancir icrə əs'ərc rıxınbe q'ınə darruxcə tuğə jəjuyi k'ul vop'q'ərvərdü. Dəy jəju h'əquld bala axtarmış vərqi, xeyli işəcooni, icə dəy ibq'əyi dəğə bala jəju icə qucəxcə yıpıdu.

– Dəy, səməcdinə və yancıvər heç hala çoordəbuzın.

Dəy jəjuyir Toplanciz təşəkkür vərdu nə lıpic:

– H'əyəlbəon lıp ki, darruxcə yaşamış şeerc hayvanbi k'ulcəən dətxi nə əbi kuçəycə sədəəyi. Əxi əbəz rıxı hərəkəter əs'ərədəd?!

Rəhilə Soltanqızı

Ç'ƏLIBƏ BUXÇƏ

Piyada

Rıxı hərəkətciz qaydəyə

Əhvalat

1. Mətn uxəy, məzmunci q'ınə bağılı vinə fikirbi əs'ər ərəy.

2. Mətn şici haqqinə yer?

A) Hayvanbə haqqinə yeec hadisəyə.

B) Hayvanbez qayğıyı haqqinə

C) Təbiət

3. Mətnə halci sualciz cuvab dəbu?

- Jəjuciz rıxı hərəkətciz qaydəyə həlmə əs'ərcəni?
- İşğforciğ halci işğər yer?
- K'ibəd jəjuyiz şiyiz k'ic' x'əycəəni?
- Dəy jəju şiyic işəcooni?
- Jəjuyə əsasəc şiyi q'ınə qidalanmış şere?

4. Jəju şəhərdə həllr h'əğədu? Vin həliməc səd hadisəyi q'inə qarşılaşmış x'əycəəmvin, hələcə şi iyrəninvin?

5. Rıxı hərəkətci qaydayərə q'inə bağlı şi mütləq əs'əri yer yəz? Rıxl hərəkətci qaydayər əs'ər dəxənəm, yə q'inə şi şara?

6. Kərə yeec sxemciz uyğun səbəb nə nəticə əs'ər iyirc fikirbi müəyyən ərəy.

Səbəb	Nəticə
Jəju icrə dəyə yancəər ixtə yııdıu.	?
?	Dəy jəju xeyli nöğə x'əydu.

7. Bırəxərc ç'əlibi əlavə ərci mətn yazmış ərəy.

Yə hər kəsciz rıxı hərəkətər ... əs'əri yer. Hayvanbez rıxı hərəkətər ... əs'ərədəd. Əbi darruxcəər, ibrə yuvacəər ... ! ... əbe k'ul yov.

8. Mətncə yeec əsasəc fikirbez əlavəyər ərci mətn genişləndirmiş ərəy.

Qeyd: Məzn geniş iyre x'ələ məzmuncığ bağlı fikirbi əlavə əric şara.

9.

«Rıxı hərəkətci qaydayər» adlı esse yazmış rəy.
Vinə ərc mətn «Səd yığ şəhərcə» mətnçi zınə müqayisə ərəy.

10.

Kərə yeec cümləyəər uxəy. Lu cümləyəərə hər səb icə ifadə x'əyic intonasiya müəyyən ərəy. Cümləyi əxricə halci durğuyi işarə əlavə əric lıpəy.

Şiyiz xeylic quşnəz uzmuş əric əs'ərədəd

Yə kumu girişcə h'id təşkil şoordo

Səd dəfə yüksəlmiş şoord bayraq, səd dəfə
enmiş şoordəbu

Vətəncikir pay şeerdəd

Sağlam yaşamış x'əyici h'uni duzqun qidalanmış
x'əyic lazım yer

Şuvarci pəncə şiyiz yaralanmış x'əycəəni

Hələ yığ valideynbi məktəbci rikə vobxırcənib

«Səd yığ şəhərcə» mətnçikir şi h'ərə x'əycivin? Vinə dostumez lu mövzucə şi məsləhət vıs'novin?
Vinə fikirbi yazılı şikilcə qeyd ərci nə vinə ildaşərə
q'ınə bilməş ərəy. Çıxaan vinə ildaşərə qeydimi
qiymətləndirmiş ərəy.

Jəjuci bala

Sər yəəni, sər dəрни. Səd bustancə səb jəjuci bala yaşamış şooroni. Jəjuci balayı ən beylid arzu dünya kubkuruc yermiş.

Səd yığ dəyivən icrə xəyal lure:

– Dəy dünya kubkuruc ikəcəzəz. Bitin darruxər itq^əc ikəcəzəz. Ud zə ən beylid arzu yov.

İcə Dəy:

– Əlbəttə, lu xəyal həyatcə yeq^urə şoro voor. Ancax uci h'uni vın beyli şooriyovın. Məktəb azar şooriyovın. Lə vaxtınə mənəm səyahət əric ikəc darruxərə haqqınə məlumat vəşxəriyovın lure:

Jəjuci balayır dəyə lıpic ç'əlibə qorə xeyli noğə şoro. Birinci məktəbcə çoro nə xeyli uğurlu şagird şoro. Kitabər uxəci itq^əc ikəc ölkəyər nə darruxərə haqqınə məlumat vəşxıre.

Sanbi yexərə jəjuci bala beyli şoro. Məd artux səyahətci vaxtını subq'uruc düşünmüş şoro:

– İcrə Dəyivən:

– Dəy, zınə məktəb azar vərци nə beyli x'əycozın. İcazə vıynəmvın zınə xəyal yerinə yetirmiş iyzozın. Dəyırın jəjuci h'uluməər k'uf vıs'ne, səyahət ərəz icazə vıs'no. Jəjucir hazırlıqol tamamlamış ərci nə rıxə q'ərç'oro. K'ibə çoro, düz çoro, dərə -təpə düz yıpi nə bitin dünya kurkoro. Ancax maat'ın dəyə nə k'ulci h'uni darıxmış şoro Əndəb ibq'ənəmzəz qucaqlamış biyrəzin lıpi düşünmüş şoro nə icrə dostuməz vocinic ikəcə. Qərar vıs'no ki, icrə k'ulcə, darruxcə ləbsl yıpi İcrə hazırlıqol ərci nə rıxə ərsoro.

Q'od -şübud yığınær kilimæen icræ k'ulcığ surq'oro. Dəyız dix icæ h'uræ irq'æ nögæ şoro. Əd qucaqlamış iyro. İcræ duxaræ kubkurc çıkərbe yeec məcarəyə r dinləmiş iyre. Ənə xoşbəxt x'əyic itq'æci iç'in xoşbəxt şoro.

Jəjuciz əs'ərə ki, dünyaci şı çıkərə yıpınəmin, icæ k'ul dünyaci ən gəlæc çıkər yer.

Ç'ƏLİBƏ BUXÇƏ

Xəyal

Səyahət

Məcara

Rejim

1. Mətn uxəy. Mətnçə şicikir bəhs şere?

2. Mətnçi məzmunci q'ınə bağı vıyic fikirbə doğru x'əyic -dəxəc müəyyən ərəy.

Fikir	Doğru	Səf
Jəjuci k'ibəd bala k'ibəc yaşınær dünya kubkurəz baştamış x'əydu.		
Jəjuci balayır icræ dəyə vıyic tövsiyəriz əməl iyre.		
Jəjuci bala icræ arzuyuğ surq'oro.		
Jəjuci bala başa ərsoro ki, ən gəlæc çıkər icæ k'ul, icæ vətən yöv.		

3. Mətnçi əsascə halci sualbez cuvab vıyic şeerdəd?

- Jəju halci şəhərbi kurkoro?
- Jəju çuq'ud yığ rıxə şoro?
- Jəju səyahətçə şorə x'ələ hələ q'ınə rast şoro?
- Jəju k'ibəd şoro x'ələ şiyiz kubkurəz çorədəbu.

4.

Jəju şiyiz icrə k'ulcə ləlsolo? Vinin uzun müddət içic ölkəcə yaşamış x'əynəm, vinə k'ulci, vətənci h'uni darıxmış x'əyci yığcəən ləbilsələəm?

5.

Nöqtəyəre çikəriğ müvafiqəc hərfər əlavə ərci cümləyəre kuçurtmuş ərəy.

Dəy, məktəb azar vərduzın nə artıx beyli x'əycezin İcazə viynəmvın zinə xəyal yerinə yetirmiş ... ikəcəzəz. Dəyirın jəjuci h'uliməər k'uf vıs'ne, səya ... ət ərəz icazə vıs'no. Jəjuyir hazırlıgöl ... tamamlamışə nə rıxə q'ərç'oro. K'ibə çoro, düz ço ..., dəre -təpə düz ... çoro nə bitin dün ... kurkoro.

6.

Cədir x'əyic cümləyəre müəyyən ərəy. Duyğuyu işarəyəre əlavə ərci kuçurtmuş ərəy.

İxtəc ölkəyəre sincə məşhurəd sər həkim yəəni xeyli xeyirxah nə müdrəkəd yer vərçi bitindər əniğər loğman lurəni ölkəyi hökmdar xeyli ədalətsizəd yəəni bitindəb ənə zülemcəər şikayət iyrəni loğmancirin lu zülümcüz dözmüş doori səd yığ ölkə tərək vərçi yıxırd.

7.

Vəzməcə «Jəjuci bala» mətni bədii, yoxsa qeyri-bədii mətn adlandırmış əric şara?

Ubi yəz əs'əri şeriyer

Mətnbəğ q'od əsasəc növ yov: bədii mətn nə qeyri bədii.

Bədii mətnbi - şeir, nağıl, hekayə nə içibi.

Bədii mətnbə hayvanbi, quşni, həttə cansıgəc əşyayərinin mez açux vərçi bəcinə şibəreb.

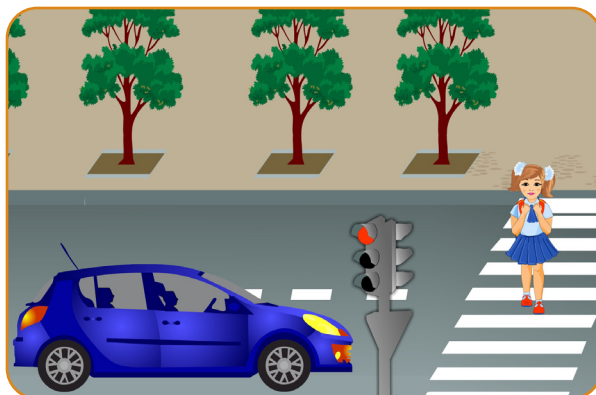
«Jəjuci bala» mətn hələyiz bədii mətn adlanmış şere ki, əcə obrazər yer Əbi əcəne. Ç'əlibi icrə həqiqi mənacəər q'ərç'ere, məcazi mənacə işlənmış şere. Sujet yer. Uc lımə lıpic yer ki, hadisəyəre müəyyən ardıcılığol yer.

8.

Kərə «Jəjuci bala» mətnici mövzuyuz uyğun içic mətnçəər k'ibəc hissə vıycer. Həmin mətn uxəy nə içic mətnici q'ınə müqayisə ərəy.

Svetaforci dəbuc çikərə piyadaci keçidçəər yərxərə x'ələ sürücür maşın voq^ə rlx vıyc qozdəmiş vəric lazım yer. Svetaforci yeec çikərə piyadəyəriz ürüc işığ uqəc qozdəmiş lazım yer. Lu vaxt diqqət əric lazım yer ki, saric işığ uqərə x'ələ həm piyadəyə, həmət'in maşınbər hərəkət voq^əci qozdəmişə nə hazırlıq rejimicə yəbırxələb. Ürüc işığ uqərə, piyadəyə piyadaci keçidçəər istifadə ərci kuçə yəbırxələb.

9.

Və q'əliğ h'əxırc hər həlməc səd marağlı hadisəyi q'ınə k'ibəc həcmli bədii mətn yazmış ərəy.

Vətən

Bəysız yırkıncə zın
Sınır ovutmuş ərcə.
Dəysız yırkıncə zın,
Elcir ovutmuş ərcə.

Ancaq səd an, səccə an
Vətənsiz x'əynəm zın
Hiç ovutmuş ərşərdər
Guc surq'ordəbu elci,
Nə tufanci, nə selci

Yə sağaci muk şərəzın,
Yə s'ırc'icə ugərəzın.
Səd dəqə, sədcə dəqə,
Vətənsiz ylrkəndər zın.

Şəraf Mütəlliboğlu

Bədəyə dərs

Aydın birinci dəfə yəni ki, kumə uqrə bədəyiz xanxurə yıxırcəəni. Bədəyiğ beylic təsərrüfat yəni. Aydınız k'ulci hayvanbi ləkkara ğələ əs'ərədədni. Bədəyır hər zad h'ərə iyrəni. Ənır zırı bala leh, qomışci bala avara, vulı bala kel, s'əh'ını bala bəç'i, bəlkənci bala kuri x'əyic h'ərə ərc. Luzu -ləhə bəç'i Aydınə xoşunə h'əşxoroni.

Bədəyır k'ulç'i kilimə bıstancə pamadur, xiyar, bibər, ç'ic'ək, qartup, kalam, turp, kuk, qəzəlqəni, mərcani yizəcooni. Aydınız lu tərəvəzər ğələ əs'ərəəni, hələyiz ki, ənız lu tərəvəzərikir dattı şurp'a cirəcooni. Səd yiğ bədəy k'ulcə dəbuc x'ələ Aydınır bəç'iyi pəqəci qapı açux ərc. Bəç'i rikə bırəx vərqi icə zınə oynamış x'əyic ikə x'əyic.

Bəç'i pəqəcəər q'əp'ç'iyi dəğə k'ulci yiğcə h'əbxudu. Aydınır bəç'i yurq'urçin bitin tərəvəzər kukunəər q'əhəci qupartmış ərc. Aydınır bədəyivən şi luurde əs'ər dəxə. Bədəyiz kar əs'ər x'əyici bəç'i dannamış vərdu:

– Axx, dəcələd bəç'i vın şiyiz icazəsiz pəqəcəər q'əp'ç'icovın?!

Aydınır lu danlaxcəər uqrəz nəticə q'aq'ırc nə qınahkar bəç'i vəə, uq yer. Əqər uqır bəç'i pəqəcəər q'adakurcq'onim, bədəyə tərəvəzər zay şeerdədni.

Rəhilə Soltanqızı

Ç'ƏLIBƏ BUXÇƏ

Pəqə

Leh

Avara

Kuri

1.

Mətn uxəy. Mətn cə yeec əsasəc fikirbi müəyyən ərəy. Mətn cə halci hayvanbə tur yırq^ire? Müəllif cə əbe tur yırq^ırıcə məqsəd şi yov?

2.

Vəzmə cə Aydın hala yaşamış şere? Vinə fikir əsaslandırırmış vərəy.

Məkan	Əsaslandırma
Kumə	Kumu həyat əniz olduqca marağlı yəni. Məlumat yəni amma bədəyiğ ibir qısnəni
Şəhər cə	Kumə ilk dəfə itqəc heç səd zadını haqqınə məlumat dədni uquğ. Hələyız bədəyiğ gələ ibir q'isnəni.

3.

Mətn cə halci sualciz cuvab vop'q'ər vər ic şorədəbu?!

- A) Aydın ti yəəni nə şiyiz kumə h'əxircəəni?
- B) Aydın halci kumə h'əxircəəni?
- C) Aydın bədəyə q'ınə şi çıkər kurkurd?
- D) Aydın kumə h'əxircəər məmnun yəənim?

4.

Cümləyər tamamlamış ərəy.

- Aydınız tərəvəzər hələyız əs'ərəəni ki,
- Bəç'iyi h'əp'xıcə Aydın qınahkər yəəni, çünki
- Aydınır pəqəci qapı açux iyrə x'ələ bədəyız iditq^ə, ona qorə ki,
- Bədəyır bəç'i hələyız dannamış vərdu ki,
- Tərəvəzər hələyız qupartmış x'əycəəni ki,
- Bədəyır Aydınız hər zad izah iyrəni, ona qorə ki,

5.

Mətn cə halci tərəvəzci tur yırq^ərədəd?

6. Mətni əsasən uyğunluğol müəyyən ərəy.

Zər

Vul

Qomış

Bəlkən

S'əh

avara

bəç'i

kel

leh

kuri

7. Mətni növ müəyyən vərəy.

- Bədii, çünki ...
- Qeyri -bədii, çünki ...

8. Halci fikircir «Bədəyə dərs» mətni bədii mətn x'əyic təsdiq ərə şara? Səhvəd cuvab müəyyən vərəy.

- Mətnə kumu həyatciğər bəhs şere.
- Mətnə Aydınə kumə yeq^ırc yığni təsvir şere.
- Mətnə q'od -şübud epizod vıs'ne.

9. Mətnə əsasən hadisəyərdə ardıcılığol müəyyən ərəy.

Bəç'iyi h'əbxıç	1
Bədəyə bəç'i dannamış əric	2
Aydınə kumə h'əxırc	3
Aydınır uqrə səhv başa ərsıçı peşman x'əyic	4
Aydınə hayvanbə q'ınə tanışlığol	5

10. 9-cu tapşırığ yerinə yetirmişə mətni plan x'əbə ərcivin. Həmin plancikir istifadə ərci «Bədəyə dərs» mətni məzmun vınə ç'əlibə zınə yazmış ərəy.

Ubi yəz əs'əri şeriye

Qeyri-bədii mətnbi - resept, ərizə, arayış nə içibi. Qeyri-bədii mətnə bilik, məlumat vıyız yazılmış x'əyic mətnbi, faktımər üstünluğol təşkil iyre.

11. Kumu həyatci mövzucə k'ibəç həcmli qeyri -bədii mətn yazmış ərəy. Uci h'uni kərə yeec başlığırcikir istifadə ərə şaravöör.

- › Yə kumu tur nə tarix
- › Yə kumu bitkiyi aləm
- › Yə kumu hayvanbə aləm
- › Yə kumu təhsilci ocaxər nə uğurbi

Bölməci ümumiləşdirici təkrar

Q'arivənə t'əm

Q'arivənə t'əm təbiətci ən gələc hadisə yer. Ürüc, narıncı, sarı, ç'uknuc, ekeçi, calac rənqibi icə əsasəc rənqibəkir yer. Rənqibi qövs yəmət'in çevrəci şikilcə yeec q'arivənə t'əmını ən kerənəc pilləcə bənövşəyi, ən varənəc pilləcə ürüc x'əyici sıralanmış şere.

Vurağci şüa x'ıcı damarbəər yetfuci lu rənqibi yaranmış şere. Yani q'arivənə t'əm ç'əbiç'ci damcıyərə q'icəər yerxərə x'ələ luzuc işıqci parçalanmış x'əyici nəticəcə yaranmış şeerc rəngbərənq şüayər yer.

Q'arivənə t'əm yalnız ç'əbiç' h'əşxərə x'ələ yaranmış şere. Yani əci əmələ qəlmış x'əyici h'uni həm şıdırğı ç'əbiç', həmət'in vurağci şüayər şeri yer. Əc ibq^əci h'uni mütləq vurağ nə (əd arxacə şori yov) ç'əbiç'ci (əd isə h'urə şori yov) ərəcə q'ət'ılıc lazım yer. İçic vaxt q'arivənə t'əm ibq^əc şoordəbu.

Q'arivənə t'əm yə yuhma, yəmət'in nəhçivənci q'ıl itq^əc şara.

Ç'ƏLIBƏ BUXÇƏ

Payız

Ç'uknuc

Ç'əbiç'

Ğır

1. Mətn uxəy. Mətnçə şicikir bəhs şere?

2. Q'arivənə t'əm şi vaxt şere?

- A) ç'əbiç'ciğər kiliməən.
- B) ç'əbiç'ci vaxt
- C) Ç'əbiç'ciğər h'urən

3. Vəzməcə mətnçə q'arivənə t'əm şiyiz təbiətci hadisə adlanmış şere?

Həyat bilgisi fəndəər h'ərə x'əyic bilgiyəə istinad ərci sualciz cuvab vıyız çalıışmı şəbxəy. Vinə ildəşərə zınə lu mövzucə müzakirə tuğəy.

4. Mətnçiz bağı halci sualciz cuvab vıyic münkün dəbu?

- Halci təbiətci hadisəyiğər kiliməən q'arivənə t'əm yaranmış şoro?
- Şiyiz q'arivənə t'əm yalnız yuhma dəhəcəər, yəmət'in nəhçivənci q'ıl itq'əc şara?
- Q'arivənə t'əm ən xeyli halci çikərə itq'əc münkün yer?

5. Mətnçi əsasən kərə yeec sualbez cuvab vətəy.

Q'arivənə t'əminığ halci rəngibi yer?

Q'arivənə t'əminı rəngibi halci ardıcılığolcə irq'ərə?

Q'arivənə t'əm halci formacə əks şere

Vara q'arivənə t'əmci q'ınə bağı mətn uxəcivin, sualbez cuvab vıyduvin. Bitin ubəər çıxış ərci mətnçi növ müəyyən vərəy nə vinə fikir əsaslandırmış vərəy. **Şiyiz mətn qeyri -bədi mətn adlandırmış vərə şoro. Vinə fikir əsaslandırmış vərəy**

Bozqulağci payız qayğiyər

I. Bozqulağ yeçini darı q'ənik əbs'inci kın şeerc yarpaxər uxrəni. Səd, q'od, şübud, yuq'ud... Həlimə yıtınəm dar tamam q'ərə irq^ordo. Bozqulağcir həyəcannı Şirincəyivən lər:

– Vın azaramış x'əycoomvın? Və yarpaxər sapsarı x'əyci kın şere.

Şirincə q'urədu:

Ay vın, Bozqulağ! Zın sağlam yov. Lulkarad dovşan yovın, əs'ərədəd vəz ki, payız h'əxırce.

– payız h'əxırıcəəm?

Hə, İrq^ərədədvəz ki, quşni q'ət'q'unci ğırıc ölkəyəərə çere.

Ğırıc ölkəyəərə çere? Quşnəxun səd ik...

Bozqulağcir ubi lıpi h'əbxı k'ulcəən yıpıdu.

II. Bozqulağcir k'ulcə icrə dəyivən lər:

– Dəy, əy dəy pəncərəcəər ik. Payız h'əxırce, quşni q'ət'q'unci ğırıc ölkəyəərə çere. H'əşo yının q'əp'ç'ı bəğəy Yoxsa q'əycir donmuş şibarayın.

Dəy q^urədu:

– Heç beyli x'əydəbuvın. Quşni xuncuzcə q'ət'q'u çere, fətkarız h'əşxəre.

Dovşanbi q'udə ibrə kurkumi dəyişdirmişə ğırıc nə qalınəd kürk qışno. Hələyızın q'udə donmuş şerədəd.

Mətn uxəy, sualbez cuvab vətəy.

1. Mətn şici haqqınə yer? Mətn cə ixtilat şicikir yıpıdu.

2. Mətn ci mez vez sadə h'əxurdum? Q'arivənə t'əm mətn ci zinə müqayisə ərənəm şi nəticəyə h'əbişxəreyin?

3. Mətnə dialoq vıyco. Dialoq həlgə ərəcə şoro?

Dialoq şı yov, dostumi əs'ərəmvez

4. Bozbulağ ti yer? Bəs Şirincə ti yer?

5. Mətnci zınə halci sualciz cuvab vıyıc münkün dəbu?

- Bozqulağ nə Şirincə şici haqqınə bəcənəneb?
- Şirincə bozbulağciğ şiyiz qulumsəmiş x'əydu?
- Bozbulağcir yarpaxər uxrə x'ələ şiyiz təəccüblənmiş x'əydu?
- Şirincəər bozbulağciz şı izah ərc?
- Bozbulağ nə Şirincə neçə müddət yəəni tanış yəənib?

6. Mətnə qorə quşni şiyiz q'ət'q'u ğırıc ölkəyəre çere?

- A) Havayər q'əy şere vərçi.
- B) Kubkuric ikəce vərçi.

7. Mətnci ikinci hissəyi hadisəyəre hala şere? Bozbulağ hələ q'ınə vəcəno? İcə dəy şiyiz kurəci lure, vın hələ beyli x'əydəbum?

8. Vıyıc fikirbekir səb Bozbulağci dəyə tərəfcəər luurd ç'əlibez aid dəbu?

- A) Quşni ğırıc ölkəyəre çere.
- B) Dovşanber ibrə kurkumi dəyişdirmiş iyre.
- C) İnsanber qallnıç həlov q'ışne.

9. Vəzməcə dovşan adlandırmış x'əycoom? Lu tur əci qorunuşci q'ınə əlaqələndirmiş iyrənvın?

Vara xuncuxci q'ınə bağı mətn uxədivin. Sualbez cuvab vıyduvin. Vəzməcə dovşan nə dar həqiqətən bəcinə şaaram? Bəs lu mətnə şiyiz bəcənəb? Bitin ubəər çıxış ərci, mətnci növ müəyyən vərəy nə vinə fikirbi əsaslandırmış vərəy.

Şiyiz «Bozbulağci xuncux qayğiyər» mətni bədii mətn adlandırmış şaaram? Şiyiz? Vinə fikirbi əsaslandırmış ərəy?

3-CÜ BÖLMƏ

Səkul nə kəklik

Yığnə səd yığ Kəklik siyi daharci h'ədiğ h'aq'undu. İrən, ucən ikəc itq'ac ki, ovçu dər. Ərxəyin x'əyci gələc səsini q'inə uxəz baştamış x'əydu.

Səkulciz xeyli q'əşi x'əycəəni. Qucnən çooroni. Birdən daharci h'ədiğ əbs'inci uxurd kəklik ibq'ədu. İcrə h'aden lər: «Şi şarani lu kəklik x'əbə ərsoni, əd həlmə ulonizin.» Yavaş -yavaş Kəklilci lap mik'ağəcə h'əxurci lər:

– Əy qözələd Kəklik şi gələ uxrevin? Yaani və səs heç batmış şerədədim?

Kəklikcir lər:

– Həmişə uxrədəzin ki,... Arxoronzın, kurkorozın, içic karibə q'inəən məşğul şorozın.

Səkulcir lər:

– Həyif ki, arxorovin... Və ləm cürəc həlovər tuzağ, nöq'əğ çəxər şere.

Kəklikcir lər:

– Arxoroxələ q'ımığ uzanmış şorədəbuzın ki, zə h'əduqul nöq'əğ çəxər şiyə.

– Həlıməc kar şeerdəd, uzanmış dəxəmə həlmə arxorovin? Kəklikcir icrə h'ulimi vət'ılc. Səkul dəhə cumulmuş x'əyci yuq'urdu. Kəllikcir Səkulciğ h'ubğirci səhv ərc başa əbsudu nə lər:

– Əy Səkul baba, vın ki, həlmə zırək yovın, heç ov ulə x'ələ «əy can, əy can»lurəmvın? Səkilcir icrə q'əlinə razılığci işarə h'ut'q'ər ərc. Kəklikcir lər:

– Hilə ki, zın uuldovin, sədnə «əy can, əy can»lıp nə çıxaan sool. Zarafat dəbu Kəklikci yek ulevin.

Səkilcir icrə su açux ərci «əy can»lıpiyi dəğə Kəklik icə suvəər q'əp'q'inci qəyəyi h'ədiğ q'uq'unci nə Səkulcivən lər:

– Vinə ge əq': Vinə ov ulə azar dəfəmə «əy can, əy can»lıpi h'əmərç'o.

Ç'ƏLIBƏ BUXÇƏ

Cuxud

İldaşlığol

Kubid

1. Mətn uxəy. Məzmun vinə ç'əlibə zinə bəcinəy.

2. Mətnəcə yood əsasəd fikir müəyyən vərəy.

- A) Ən h'əq'ıllı hayvan Səkul yov.
- B) Kəklık ən h'əq'ıllı quş yov.
- C) Uləc ulə x'ələ su bağı vəlt'əli yer.
- D) Çıkkara h'əq'ıllı x'əynəm düşünmüş səf, həmişə düşünmüş x'əyci çıxaan hərəkət vər.

3. Mətnçi növ müəyyən vərəy. Mətn şiyiz bədii mətn adlandırmış əric şara. Vinə fikirbi əsaslandırmış rəy.

4. Mətnçi əsasəcə halci sualbez cıvab vıyıc şeerdəd.

- Səkul nə kəklık hala qoruşmuş şoroni?
- Səkul şiyiz çətin kurkoroni?
- Kəklıkci uxəcivər içic halci karcı zinə məşğul şoroni?
- Kəklık həlmə x'əyci ki, Səkulci x'əbə əbsudu?
- Kəklık Səkulci suvəər gəlmə azar x'əydu.

5. Mətnəcə yeec hadisəyər hələ mizikir vıs'ne? Müəllifcə, yoxsa obrazərə? Vəzməcə obrazər əcən iyrə x'ələ məh'lımcə məqsəd şı yov? Lıpi şaaram ki, obrazər əcənə x'ələ yəz əndə xarakterikəc xususiyyətər mət'in gələ itq'ə şara? Uc «Səkul nə kəklık» mətniye əsasəcə həlmə izah iyravin?

Ubi yəz əs'əri şeriyər

Lu mətnəcə məcazi mənalı ç'əl nə ifadəyərız genişəc çıkər vıs'ne.

Lu rıxı zinə mətnçi mez fərqlənmiş şoro.

Ud bədii mətnbə obrazlı mez adlandırmış vərə şoro yəvər.

Məsələn: Vurağci şəfəqər ətrafcə yayılmış x'əyci, hər çıkər işığlandırmış iyrə.

6.

Səkulcir icrə su açmışə «əy can»lıpıyı dəğə kəklik icə suvəər q'əp'q'inci qəyəci h'ədığ q'uq'unci nə səkulcivən lər:

– Və ge əq^: Vinə ov ulə azar dəfəmə «əy can, əy can»lıpı h'əmərç'o.

Vəra mətnçikir səd hissə vı's'ne, vəzməcə kəklik səkulci suvə yooç x'ələ vəcinə şoorom. Bəs səkulci suvə yood kəklik rahatcə q'əp'q'inci darı budəxcə q'uq'unə şoronim?

Deməli, lıməc səd nəticəyə h'əbxırıc şaaram ki, hadisəyəər şişirtmiş iyre, ç'əl nə ifadəyəər həqiqi mənacəər ixtə iyre.

7.

Səkulci nə kəklikci xususiyətər həlmə ifadə ərə şara yəvər?

Kərə yeec sxemcəər istifadə ərci sualbez cuvab vətəy. Unutmuş miyrəy ki, ancax mətnçəər çıxış şeri yevin. Sxemcə səkul nə kəklikciz aid vıyıc halci xüsusiyyətər mətnçə vıyce?

8.

«Səkul nə kəklik» mətnici əxricə yeec hissə vinə ç'əlibə zinə bəcinəy.

Məh'lımcə tərəfcəər səslənmiş şeerc «Lovğad şir»ci nağıl ixəci nə 9-10-cu tapşırığər yerinə yetirmiş ərəy.

9.

«Lovğə şir» nağılcığ əsaslanmış x'əyci kərə yeec sualbez cuvab vətəy.

- Şir hala yaşamış şoro? İnsancə zinə hala qarşılaşmış x'əydu?
- Şirdi səhv şicə yəəni? Əd şiyiz tələmiş şoroni?
- İnsancir şirdiz həlmə dərs vıydu? Şirdi fikir həlmə dəyişmiş x'əydu?

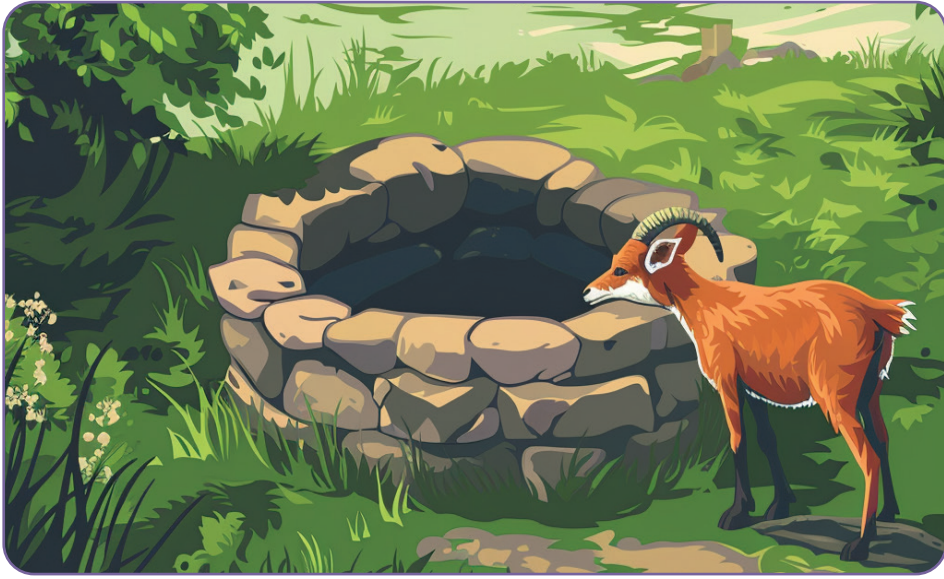
10.

Vez ixəc «Lovğə şir» mətni q'ınə «Səkul nə kəklik» mətn müqayisə ərəy nə kərə yeec sualbez cuvab vətəy.

- Səkul nə şir birləşdirmiş iyirc cəhət şi yəəni?
- Kəklikcivəs insanciz məxsus yeec halci xüdəsiyyət itq^əc vez?
- Q'od mətnci ideyayər biləşdirmişə halci qərarçə h'əbxırə şibarab?

Səkul nə s'əh'

Səkul qarğayı çıxə q'ırxərə x'ələ x'ıcl quyucə əbsudu. Çikkara ərc ləcəər q'əp'ç'iz dəfə. Əd, x'ıclı q'icə çuməlmiş x'əyci vəsərə ah-uf iyroni.

Çuknuluxcə ool şoord səb s'əh' inilti ixədu.

Quyucuxun mik'ağ x'əydu. Səkul ibq^əci təəccübnən x'ukəc:

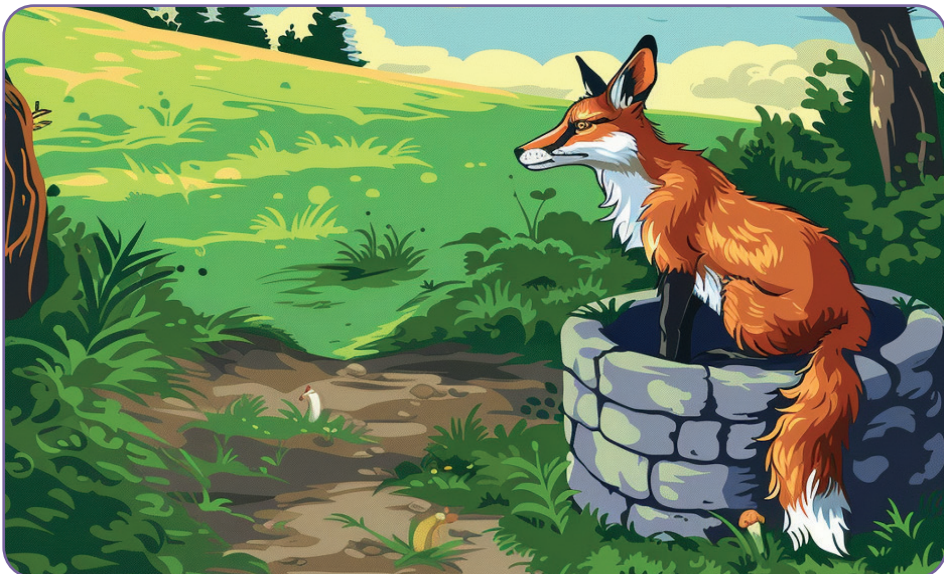
– Ləmə şi iyrevın, ə səkul lələ.

Səkulcir cuvab vıydu:

– Dincəlmiş şorozın, zə h'əzizəd!

Vara xeyli ğır yer. Vəz əs'ərəm lu çikər çikkara sərın yer? Hələ dumduru x'əd lurədəzın. H'əşo zə yancə q'unduzun çikər şara.

Təşnəxınır s'əh'ını yık' uqərəni. Əcır icrin quyucə səədu. K'ibə yıtınc səkul əzmış iyi. Səkul hirsdənmiş x'əydu:

– Əy h'əxtəd cirili axmax, vının səəh'əç'in əs'ərədədəvəz. Zə yıq' ruq ərcivin, x'əd zə h'ədiğ səəduvun.

S'əh'ınır üzr ikəz dəfəmə səkul dəhə icə yığciğ, əcəərin kərçiməğ, əcəərin q'ərən q'əp'ç'ıdu. İcrə q'il uzatmışə s'əh'ınıvən lər:

– Kubid yovın, vəzinə ildəşliğol əric şeerdəd. Zın yıpızın.

S'əh' quyuçə təkyıbkundu. Yuhmac yığ icə cuxunur s'əh' vobq'ər doorcq'onim ruq'ordoni.

Ç'ƏLIBƏ BUXÇƏ

H'əzizəd

Yık'-

Ciri

Q'il

1.

Mətn düzqun tələffüzci qaydəyəre zinə uyğun uxəy. Mətnçə yeec əsasəd fikir müəyyən vərəy.

2.

Mətnçi plan qurmuş vərəy. Çıxaan icə məzmun vinə fikirbə zinə bəcinəy.

3.

Mətnçi məzmunci q'ınə bağılı sualı tərtib ərci yazmış ərəy. Sualci cümləyəre əxricə halci durğuyi işarəyəre əlavə əric lazım yer?

•

?

!

•

4.

Mətnçi məzmunci q'ınə bağılı halci sualciz cuvab vıyıc şeerdəd?

- S'əh' quyuçə şiyiz əbsudu?
- Səkul quyuçə şiyiz əbsudu?
- Səkul quyuçəer həlmə q'əp'ç'ıdu?
- S'əh' quyuçəer həlir q'ohodu?

5.

Mətnçi əsascə səbəb -nəticəyi əlaqə müəyyən vərəy.

Səbəb	Nəticə
S'əh'ınır düşünmüş dəfəd hərəkət vərdu	?
?	S'əh' quyuçəer q'əp'ç'ıdu

6. Səkulci xarakterciz uyğun xüsusiyyətər müəyyən ərəy.

«Səkul nə s'əh'» mətnicə eyni obrazər ibq^ədumvez. Səkulci obrazciz uyğun içic mətnbə rast x'əycəəmvin. Ənə xarakterciz artux bələd yevin. Lu haqqinə vinə fikirbi yazılı təsvir ərəy.

7. Viyic cümləyər uxəy, çıxaan əxricə halci durğu işarəyər x'əyic lıpəy.

Təmsilcə halci mənfi xüsusiyyətər yer

Dəy xeyli nöğə şoroni, çünki icə qədə qalib x'əycəni

Bitindər tapşırığciz vaxtında hazır x'əyic, əmr viyi dəğə əməliyyatcə yebırxəreb

Gülınar nə Elmar dərşinə gecikmiş x'əyceb, çünki məh'lımərə lu vərdişcəər xoş h'əşxərədəd

Kukəri nə məzəli əhvalatər lətifə adlanmış x'əyic əs'ərənım vez

8. Kərə yeec mətn uxəy nə tire nə duyğuyi işarəyər bərpa ərəy.

Silic tut x'əyic

Molla sil dəhə-dəhə tutrəni həftəyərə zını ufuldamış şərəni
amma kiçxınır həkimcivəs çerədərni
Səd yığ uqə dostumə sundur lure
Əy molla səd sil yığnıç şi yer ki vəz lukkara kişəre və sil zə suvə
x'əyic q'onım çuxdən yıxırcı q'əhəcənizin
Mollar lure
Lu sil və suvə x'əyic q'onım zının qəşrəni

Mətn uxəcivin. Tire işarəsi bərpa ərcivin. Şiyiz?
Vinə fikir əsaslandırmış vərəy.

Şüb şidir

Bədəyiğ şüb nəvə yooni. Səd yığ bədəyir nəvəyər icra yancə ləərə bərçi bişqəbcə şüb çuhur əvədu.

Ən h'urə beylic şidir x'əb uzatmışə ən beylid çuhur q'oondu. Çıxaan ortancıl şidir bişqəbcəəd çuhurbə k'ibəd q'oondu. Ən əxricə k'ibəd şidir bişqəbcı yıbkınd ən k'ibəd çuhur q'oonci nə narazı şidrarbəxun ikəc. Uc itq^əci bədəyir icrə q'il tərpatmışə lər:

– Zə balayər, irq^ərezəz ki, vin bitindər çuhurci gələd uləc ikəcəvez. Ədəmi təməhkar şeerdər.

Şiberir səşundə icinə ikəci nə çuhurbi təzədən bişqəbcə əyəc.

Bədəyir lər:

– Sooləy, əmbi vez yer. Lu dəfə beylic şidir bişqəbcə x'əb tuğə ən k'ibəd çuhur q'oondu, ortancıl şidir k'ibə beylid çuhur q'oondu. Ən əxricə ən beylid çuhur k'ibəd şidriğ subqurdu. K'ibəc şidriz çuhur q'oonəz rihi x'əyic. Ənir qəh çuhurcuxun, qəh bədəyixun ikəc. Bədəyə icinuxun ikəci mehribanlıgöl itq^əci çuhur q'oondu. Ənir çuhur h'əxtə vərçi lər:

– Can bədəy çuhurci yarı vəz, yarı zəz işi lər;
 – Bədəyir çuhur q'od çikərə bilmış vərdu. Səd hissə k'ibəc nəvəz vıydu. Yıtlınc çikər bərabər bilmışə, ləsəd nəvəyərız vıyıc.

Sanbi yetfuc. Nəvəyər beyli x'əycib. Ancax əndər bədəyə dərs heç vaxt igrə geeh'ər q'adaq^uri.

Mirvarid Dilbazi

Ç'ƏLIBƏ BUXÇƏ

Ortancıl

Karci

Ədəmi

Dərs

1.

Mətn uxəy. Səsnı düzqun tələffüz qaydayərə x'əyiciz xususi diqqət ərəy. Vinə ildəşərə uxəci bacarığarız qiymət vətəy.

2.

Mətnə yeec obrazər müəyyən ərəy. Bədəyir icrə nəvəyə zinə iyird ixtilatci əsnacə şidrarbə davranış həlmə qiymətləndirmiş iyrevin. Halci şidrə xüsusuyyət bəqən ərcivin? Şiyiz? Vinə fikir əsaslandırmış vərəy.

3.

Mətnə zinə bağlı vıyıc fikirbə halci fikir doğru hesab şoro.

A) Bədəyir icrə nəvəyə həyatci dərs vıydu.

B) Şiberiz hələ həyatci tərsəd için ibq^ədəbni.

C) K'ibəd şidir həmişə ləsiyi şidrarböör haqsızlıq irq^ərəni.

D) Şiberir igrə itq^əbekir nəticə q'aq'ırə şerəni.

4.

Mətnə q'əyinc «Sanbi yetfuc, nəvəyər beyli x'əycib Hər səb səd karibə cuxud x'əydu. Ancax əndər bədəyə dərs heç vaxt unutmuş dəvəri cümləyər uxəy. Lu cümləyə əsaslanmış x'əyci kərə yeec fikirbekir halcid düzqun hesab vəric şara?

A) Həmişə şidrarbe zinə yeçni bilmış ərc.

B) Şidrarbi həmişə mehriban x'əycib.

C) Əndər səməcdinə ədalətsiz bölgə dəri.

D) Şiberir həmişə bədəyə zinə məsləhət vərdu.

5.

Kərə dialogqi mətn vıyco. Dialog Aydın nə kitabxanaçə ərəcə x'əyco. Əndə ç'əlibi müəyyən ərəy. Durğuyi işarəyər bərpa ərəy.

- Günaydın cavanəd qədə
- Və yuhmac xəyır işi zə kitab vət'q'ərəcə ve kuməkciz ehtiyac yer
- Halci mövzucə
- Avtomobil maşın düzəltmiş vəric ikəcezəz
- Uci h'uni vez mexanikəyi kitab lazım yer
- Vəə ud mexanikəyi problem dəbu döşəməyi problem yov
- Avtomobilci döşəməyi q'ınə səd zad x'əyic -dəxəc yoxlamış iyrazın

6.

«Şüb şidir» mətnicə əsasən məzmunci ardıcılığ müəyyən ərəy.

- a. Şiberır yeçni səçmişə q'əynic.
- b. Bədəyır nəvəyərız dərş vıyıc.
- c. Bədəyır nəvəyər ləərə bəric.
- d. Bədəyır nəvəyərız çuhur təklif vəric.
- e. K'ibəc şidirır ədalətti bölgı əric.

7.

Vinə həyatcə həllməc sitiüsiyayı q'ınə rast x'əycəəmvin? Lu haqqınə vinə fikirbi yazılı şikilcə təsvir rəy. Durğuyi işarəyerikir düzqun istifadə ərciyikir əmin səbxəy.

Bölməci ümumiləşdirici təkrar

Dəvə nə lem

Səb h'ələd Dəvə nə səb h'əbkınd Lem yooni

Əbivər karvanci zınə yiti şeredədni. Hələyiz ubə sahibcir əbi rixə əyəci çibəri x'əycib.

Dəvə nə lem yavaş -yavaş gələc səd çuknuluxcə h'əbxı q'əp'q'ıci. Əber ətirrı x'ınbi uləci, sərinəc x'əd q'uq'rəəni. Yıgıni yetfuc. Dəvə nə lem gələ kukəlmiş x'əycib. Əndə gələc yıgıni baştamış x'əyic. Ancax lemırdə axmaclıgəlcəər lu istirahət xeyli dəfə. Səd yıg harınlaşmış x'əyid lemırdır icrə dostunuvən lər:

– Zəz mahnı uxəc ikəce.

Dəvə xeyli yalvarmış x'əydu, lemırdır ç'ilixun idikə. İcə səsinır hər çıkər q'əyinc. Rixız yebırxərc ədəmiyəriz səs ixəci h'əbxırcib. Dəvə nə lem yuq'urci tubğəcib. Əbe yıgıçığ h'ərk'əc yuk q'iyə, ətrə -ətrə, bizdəmiş iyərə karvanciğ sut'q'ərərc.

Qasım bəy Zakirdən

Ç'ƏLİBƏ BUXÇƏ

Lem

Rix

Cuxud

Ç'əl

1. Mətn uxəy. Tələffüzci q'ınə fərqli yeec ç'əlibi müəyyən ərci yazmış ərəy.

2. Mətnçi məzmunciz uyğun h'ədəşxərc fikirbi səçmiş ərəy.

- Dəvə nə lem mehriban dost yəənib.
- Dəvə lemırdıvər h'əq'illi yooni. Lem ərkoyın yooni.
- Dəvə rahat nə azad yaşamış x'əyici h'uni karvancıvər ixtən x'əycooni.
- İnsanber dəvə nə lemırdıkir yuk daşmış ərici h'ini istifadə iyrəni.

3. Mətnçiğ əsaslanmış x'əyici cümləyər h'əç'ic' sutuncuz uyğun h'əşxərc fikirbi səsləndirmiş ərəy.

Dəvə	Lem	Çünki ...
İştəmiş x'əyic ikədədni	Dəvəyi q'ınə suntə karvancəər cürə x'əycooni.	?
Kukəlmiş x'əycooni	İcə kef gələ yəəni	?
İbə cuxnə tərəfcəər səh'əconi	Karvanci q'ınə yıpi şorədəbni.	?

4. Mətnçə əsasən məzmunci ardıcılıqlı müəyyən ərəy.

- Dəvəyi nə lemırdə gələc yığni.
- Dəvə nə lemırdı cuxnu tərəfcəər səbh'əcəəni.
- Lemırdır qışqırmış iyrə kubkuruc.
- Dəvə nə lem vop'q'ırci iştətmış bəric.
- Dəvəci narahatlıq yeq^ıric.

5. Mətnçi əsascə cümləyər tamamlamış əric.

- Dəvə nə lem əbəci yıpıcanib, çünki
- Lem kuçəycə anqırmış x'əyici icrın tuğəz x'əydəbu, çünki
- Dəvə lemırdə qışqırmış x'əyicivər narahat yəni, çünki
- Dəvə nə lemırdə gələc yığni uzun ditı, çünki

6. Mətnə halı sual-əvab dəbu?

- A) Dəvə nə lem hala tanış x'əycəənib?
- B) Dəvəyir lem şiyiz dannamış iyroni?
- C) Dəvə nə lemirdə əhval şiyiz gələ yooni?
- D) İnsanber dəvə nə lem şiyiz tuğədu?

7. Dəvə nə lem mətni bədii, yoxsa, qeyri -bədii mətn yer? Şiyiz? Vinə fikirbi əsaslandırmış ərəy.

8. Kərə yeec dialoqci mətn vıyco. Tərəfərə nitqını sərhədər müəyyən ərci durğuyi işarəyər bərpa ərəy.

Dialog

Salam
Salam zın Jalə həlməyevin
Salam Jalə gələ yozın vın hələməyovın
Gələ yozın xeyli sağ bışivin Ayla k'ulcə yoom
Tekefonciz cuvab vıs'nə dəbu
Bazarcə yıpuco telefon lucə yitkince Ləsolə x'ələ
lurazın vəz zənq iyra
Xeyli sağ işivin Qoruşmuş x'əyiz kərə

9. Numunəci əsasacə kərəc numunəyəmə məcazi mənacə işənmiş x'əyic ç'əlibə həqiqi mənə uyğun cümləcə işətmişə yazmış ərəy.

Numunə:

*Zə yik' ləhə şerə x'ələ dənizci mənzərəciğ ikəci rahatlıq vət'q'ər iyrezin.
Xalçəyi səd hissə tapdağci q'anik yitkinci qaralmış x'əycəəni.*

- a. Ənə yik' geniş x'ıycevə bitindəz yardım iyroni.
- b. T'əəməc ç'əlibə zınə zln cəlb iyird k'ibəc dostunu şidir yooni.
- c. Dəyə təklif uqə h'əq'ılcə h'əç'ic.

10. Sutuncə vıyic numunəyəmə uyğunlaşdırmış ərci yazmış ərəy.

h'əxtəd

polad

qızıl

q'əy

bilək

xasiyyət

ixtilat

münasibət

4-CÜ BÖLMƏ

Q'ili

Qarayazci h'əyarəc səd yığ yini. Molla Abbasazınə eyvanci h'ürə əskunci ixlət irniyin. Molla əcir h'üvə şığirc qul zıməcinə vurağcık keq'ırcını. Molla Abbasır həm zəzinə ixlət irü, həmən ugə xəbəyic h'axtac cubuxcızınə quli h'adığ h'əşxərc kəsər nə q'iliyə surlurni. Sədmən səb aru h'əx'urcinə səd quli dənə qəyinci tuğəc.

Yə q'undururun təəccüb vərdü yin: Qul aruciz çize? Hey fikirləşmiş x'əycib yin, sədşey anlamış dəriyin.

Sək'ibə samatcər aru h'əx'urcinə sədmən quli dənə tuğədu. Molla Abbasır lıpic:

Arucir sədsəvərmən h'əx'urci qul tuğənəm, lü q'usxunuxun dikəci, zınəmcı çixə çərcəzin.

Ənuvən lərzın ki, zə qilimi yiginə, dəh yıx'ırci səd xəbər h'əşxırəzin.

Doğrudan, aru h'əx'urci səd qul qəyinci qəp'k'undu. Zın quzurci əc çixə t'ərhırdzın. Aru yipudu- zın yıx'ırdzın, aru yipudu-zın yıx'ırdzın. H'aq'uncib yin sinci dərəcə. Aru h'ulikır yerdeni zın. İkəci şi itqəc zəz?

İkəzın. Kuləci q'anık səb bilid q'ili əskuncu. Aruci vızıltu ix'əci icə sü açuxərc. arucir quli dənə əci sivə səh'əci qəp'k'undu.

Yəqin ki, aru hələ q'iliczinə dost yümiş. Q'ili bil x'əycə çəxənin əbə dostuvər h'əguldəd.

Ç'ƏLIBƏ BUXÇƏ

H'ü

T'ül

Xəbər h'əğəc

1. Mətn uxəy, məzmun gudəc şikilcə vəcinəz çalışmış səkoy.

2. Mətnə əsasən halci sualbez cavab viyiz mümkün dəbu?

- A) Hadisə hala baş vermişərcə?
- B) Molla Abbas çiz təəccüblənmiş x'əycini?
- C) Arucir qul hala çığırni?
- D) Q'ilici h'ül çiz bil x'əycini?

3. Mətnə yiyic fikirbəkır səb dürüyü.

- A) Hadisə şərx'ərə vurağluvəc səd qarayazci yiğ yini.
- B) Q'ili bil x'əyçəxənin aru əczinə dost yini.
- C) Aru xeyirxah nə mehribanəd dost yini.
- D) Aru k'ibəd x'əynəmin, icə qeyri- adi h'ərəkətərazinə ədəmiyəvər təəccübləndirmiş vərcinib.

4. Yin uxəc mətnəz halır lap xeyli sual vus'unü? Sualbi yazmış ərci səsündürüz vəturəy nə əbi cavablandırmış əriz çalışmış səkoy. Hala sual ən xeyli və xoşunə h'əx'urdu?

Ubi əs'ərə vez gərək

Cümləci növnü

Hər sinci cümləcir müəyyənəd məqsəd lire. Cümləyər məqsəd nə intonasıyaci görə 4-çikərə bölünmüş şere.

Nəqli cümlə - Obyektiv gerçəkər, xəyali aləmci ud nə cürəc faktimi, hadisəci barəcə məlumat vus'und adi tərzəcə yiyic cümləyəriğər nəqli cümlə lire.

Nəqli cümlə adi tonurdə lire. Axırəcə əsasən nöqtə, yamən şübüd nöqtə qisine.

Məsələn: İxtəcər səb riş h'əşxorni. Mollar uc lıpcı susmış vərdü ... Raminır zəxun ikəci əcinəz başlamış x'əyid.

5. Viyic cümləyər uxəy. Nəqli cümləyər müəyyən ərəy nə ibə durğu işarəyər bərpa ərəy.

- Bağışlamış ərəy, vin hilə şi düşünmüşərevin
- Hilə halci dayanacaq yü «28 May»
- Vəl, Nizami
- Ondə zın çəxənəc dayanacaqcə h'əq'ındəm
- Xeyli sağ işi vin, təşəkkür irü zın
- Buyurmuşəy, qırq'ordebu

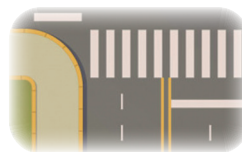
H'əyəlbı, vevər lü dialoq davam vəşərüm vevər?

6.

Viyic şikil nə ç'əlibekır cümləyər düzəltmiş ərci yazmış ərəy. Cümləyələ növni müəyyən ərəy.

- H'əyəlbə hala, ..., topunəzinə
- ..., faydalı x'əyic unutmuş mi.
- Mik'ağlamış sək, ... kuməkər.
- ... rıxı qaydəyəriz çərəx'ərə əmələr.

7.

İnsanci hissni ifadə irc ç'əlibi seçmişərci yazmış ərəy.

H'ərfic

ziməc

h'asi x'əyic

Uləc

kiç' x'əyic

çaq'ılic

Lü hissniyəkır halcibi h'əyvanbez aid ərsərə vevər?
Cümləcə işlətmış ərci ve fikir əsaslandırmış vərəy.

8.

Cümləyər qurmuş ərəy. Xüsusi tür əs'ərə irc ç'əlibe q'ankər xəx yığınəy.

1. Padışahciz Əh^mədə imarət ikə x'əydu.
2. Dəyir avuşkəcər ikırni.
3. Q'al gəçiz yalvarmış x'əydü.
4. Kupunə h'ərc'ərd qari Əh^mədə t'iliğər t'ilğat' qoh^ədu.
5. Xornə gəç şübüd yığ, şübüd yif rıx yitıc.

9.

Cümləyər uxəy. Növni müəyyən ərci durğu işarəyər bərpa ərəy.

1. Şövkət halci darırdə q'anık əskincini
2. Hadisəyər halci fəsilcə x'əycini
3. Nərgizivər çiz bağcə h'əp'ç'iz dox'ə
4. K'ibəc rişiyə tür şiye Əd halci k'ulcə yaşamış şerni
5. H'əyəlbə çiz qəflətən vişəd

H'əyəlbə, lü cümləyər sual cümlə h'isab vərşərüm yəvər? Halci ç'əliber yə lü fikir əsaslandırmış vərız kumək ire?

Lü sualci ətrafcə düşünmüş səkoy nə çəxənəc dərsinə ve fikirbi əs'ərə ərəy.

G'ər nə baluq

G'ər nə baluq dost x'əycib.

G'ərirdir baluqcuvən lıpic;

– Şidir can, zın və kurəkciğ qıvnə dənizcə kubkərəvər.

Baluqcir cavab viydu:

– Yaxşı əskun zə kurəkciğ, zıvun kubkərəvərdəm ik yə dəniz həlməd yü.

– G'ər baluqci bədənciğ qıbsıldü. Baluğcir dənizcə üzmüşərc. Əndər sək'ibə üzmüş ərcini ki, g'ərirdir baluğci kurəkcər çaxuc.

Baluğcir xəbər qəyinc:

Şidir can çiz çasxune vun?

G'ərırdır cavab viydü:

– Vurağcir zə q'ıl sədtəhər vərcini.

Sək'ibəmən üzmüş ərcini. G'ərırdır maan baluğci kurək çaxudu.

Baluğcir xəbər qəyinc:

Şidir can, uc şiyə, vun hey zəz çasxunevun. G'ərırdır cavab viydü:

– Zə adət həlü siyax yə. Baluğ yaman h'asi x'əydu.

– Zə adətin həlü siyaxe,- lıpcinə dənizci h'ərənəc çikəruşun üzmüş ərc. G'ər buğulmuş x'əyci q'əydu.

Ç'ƏLIBƏ BUXÇƏ

Səd k'ibə

Çaxuc

Macal

1.

Mətn düzgünəc tələffüzci qaydayərəzinə uxəy. Çiz lü mətn bədii mətn adlandırmış ərsərə?

2.

Vin lırcəğən baluq müsbət obraz siyax qiymətləndirmiş vərşərüm?

Ey,

çünkü ...

Vai,

çünkü ...

3.

Mətnə bağlı sualbez cavab vəturəy.

- Mətnə əsasəd fikir şiyü?
- G'ər nə baluqci əracə süftə şitərə münasibət yini?
- G'ərırdır baluğciz çiz çasxunni?
- Baluq çiz h'asi x'əycini?

4. Mətn cəyic hadisəyəriz münasibət vəs'ərəvərəy nə ve fikir əsaslandırmış vərəy. Qrupci karcə istifadə ərsərə vevər.

Hadisəyə	Münasibət	Əsaslandırmış əric
G'ərırdır baluğciz çaxuc	?	?
Baluğ h'ası x'əycini	?	?
G'ər buğulmuş x'əydü	?	?

5. Mətn dialog şikilcə yazmış ərəy. Uciz şəric lazım yə?

Ubi əs'ərə vez gərək

Sualci cümlə - Səd şey h'ərə x'əyic, dəqiq əric yaxud təzəc məlumat qəyinic məqsədciz işlənmiş şərd cümləyəriğər lire.

– Xanxura yezın, lu yığ h'əx'ırcezin.

– Halar h'əx'ırcevin?

– Şaharcəər h'əx'ırcezin, və çıkərbi itq'əz.

Sual cümləyə intonasıyaci, sualci əvəx'likərəzinə nə sualci ədatara kuməkcinə qurulmuş şere.

6. Dialogcə halci cümləci növ mütləq şerü gərək? Vin lırcğən, çiz? Ve fikir əsaslandırmış vərəy.

7. Məh'lımci tərəfcər səsləndirmiş ird «Gəç nə Ləh'əd quş» mətn cə g'ərırdə obraz müqayisə vərəy. Əbez ve münasibət şitərə yü? Ve fikir əsaslandırmış vərəy.

8. Vin dəy obrazcinə tanışevin? Ləh'əd quşnə qarşı yaraluvəc dəyə sinirsızəd mübarizə şitərə qiymətləndirmiş irevin?

9. K'ulci tapşırıqciz, Gəç nə Ləh'əd quş mətnckır k'ibəc esse yazmış ərəy.

Qudu axur

Yizlövəc, şaxtalövəc q'ud h'əx'ircini. Səd yiğ Kamalız ugə bəyir t'əmku təmis vərcinə ovcu yix'irəz hazır x'əyic itqəci xəbər qəyinc:

- Ay bəy zının ovcu çığırəm vun?
- Bəy süftə razı dəx'ə:
- Q'udə, qəy yü azaramış şərə vun...

Kamalır xəb qədəyni. Axricə bəy raz x'əyid. Bəy yuhma dəh quzurci çərəx'ərə, Kamal t'əh'əməc axura axırcı irq^əd. Axurər quzərəc qıymış dəri. Kamal axurər quzurci ugə bəy qəç'ix'ıric itqəci ugə əhval pis x'əydü. Dəyir ugə kef açux əriz ikəx'əynəm, alınmış dəx'ə. Kamal ugə bəyivər h'ürən ugrəkır əcix ərcini. Axı çiz luq^q^ara axırcı yırkıncini?

Səd çuq'ud yiğ çəxəni Kamalır ovcu yix'irəz hazır şərd bəyivər razıtuver qəyinc. Ənır yifinə adaxıric ç'əl viyic. Hərdənbir əd axurur tuğanəm, dəh quzurci ugə h'ülimi avuşkəciğ zilləmiş irninə hava işıqlamış x'əyicxun ikırni. Sədmən rikə kupal banlamış x'əydü. Kamal dəh quzurci ugə hələvər qiyəc. Yifinər hazır vərđ çəntəy ugə kilağ səh'ədü. Bəy lü utaqcə yerç'ərəx'ərə artıq Kamal hazır x'əyic irq^əd.

Q^urirə-q^urirə ugə xəb ənə kilağ qiyəci lıpic:

- Ek lımə ha, qoçaq!

Bəynə dix süntə ovcu yipicib. Lə yiğ Kamala həyatcə ən g'ələc səd yiğ x'əyic. Əd q'udu axuruz qalib h'əx'ircini.

Mikayıl Rızaquluzadə

Ç'ƏLIBƏ BUXÇƏ

Könül q'əynic

Q'udu axur

Rixə ərsəh'əc

1.

Mətn duzqun tələffüzci qayadəyəyə uyğun şerə uxəy. Təzə h'ərə x'əyic ç'əlibi qeyd ərəy. Əbe mənə mətnçəər çıxış ərci məh'limcə kuməkci zinə izah ərəy.

2.

Halci xususiyyətər Kamalız aid əric şeerdəd?

- A) Əslində h'əq'illi qədə yer, ovca yıxırıc'ın xeyli xoşdəmiş iyre.
- B) Uqrə boyə zinə ovca yıxırıc arzulamış iyrəni.
- C) Axırıc soomış iyrəni, k'ibə tənbel yəəni.
- D) Həkimcə lıpicixun idikənə, dəyiz qayğı h'ut'q'ər dəəri.

3.

Mətnçi əsascə halci sualciz cuvab vıyıc şerrdəd.

- Kamal şiyiz axırıc yilkincəəni?
- Kamala boyır şiyiz əd furə dəəri?
- Kamalır axırıc yilkinci halci hisni yəq'ırc?

4.

Mətnçi əsascə səbəb -nəticəyi əlaqəyə mütəəyyən ərəy.

Səbəb	Nəticə
?	Kamalıvər ovca yıxırəz dəxə.
Kamal tədbirli x'əyid.	?

5.

Mətnçi əsascə həliməc səd nəticə q'aq'lırc şeerdəd.

- A) Beylindəz qayğı h'ut'q'ər əric lazım yer.
- B) Yinə valideynbə ç'ilixun ibır q'ısəni yebin.
- C) Yaşamış şibərc hadisəyərikir nəticə q'arkəri yebin.
- D) Yinə ikən x'əbə h'əğəci h'əğəc h'ərə şibəri yebin.

6.

Mətn diqqətti uxəcivin? Mətnçi nə icə turiyi əracə halci uyğunluğol yer? Vin mütəəyyən ərəy.

7. Mətni əsasca məzmunci ardıcılığol müəyyən rəy.

- a. Kamala axırcı yilkınıcy.
- b. Kamalır boyıvər ovca yıxırəz ıcazə ıkəx'əyic.
- c. Kamalır saat zənqınız qurmuş əric.
- d. Kamalə məyus x'əyic.
- e. Kamalə boyə zınə ovca yıxırıc.

8. Mətni əsasca cümləyər tamamlamışə yazmış ərəy.

- Kamal axırcı yilkıncəəni, çünki
- Kamala boyır q'uzərdəri, ancax
- Kamal axurər furə x'əyid, ona qorə

9. Qudu fəsil və xoşunə h'əşxərəm? Vəzməcə yizəc insanciz xəyır yəəm? Dəyirmi masaci üsulcikir istifadə ərə şara vöör.

10. Vəzməcə q'ud nə payızci fərqlı cəhətər halcibi yer?

11. Kərə yeec sualbe halcibə cuvab vos'oro vez?

- A) Suvarcir q'udə şı iyre?
- B) Vəzməcə ovçuyərır suvar halci vaxt rahat ovlamış iyro?
- C) Əkınçiyər şiyiz q'udə əkın -biçinci zınə məşğul x'əyi şibərədəbu?
- D) H'əyəlbər q'udu fəsil şiyiz xeyli soomış iyro? Əndəb ən xeyli şici q'ınə əylənmiş şibəreb?

Ubi əs'ərə vez gərək

Əmrçi cümlə - əmr, xayış, təkid, tələb, məsləhət, nəsihət nə içic əs'ərc cümləyərığər lure.

Məsələn: Ağasəlim, yerlf h'urə nə susmuş səx.

Xayış iyrezın zə ç'iləər q'əmərç'ə.

Varanıç his -həyacannə tələffüz şeerc cümləyərığər nida cümləsi lure.

Məsələn: Azərbaycan, Azərbaycan!

12.

Mətn uxəy. Cədir x'əyic cümləyər müəyyən ərəy nə durğuyi işarəyər bərpa ərəy. Cümləyəre ilk ç'əlibi beylic hərfərə q'inə yazmış əric unutmuş mirəy.

Qədiməc dovrəcə yə paytaxt Boku yalnız içərişəhərcikir ibarət x'əyici nə əd əhatə iyird qalacı divarbər şəhər yadelliyərivər qorumuş vərco içərişəhərçi hər səb k'ul kuçə yə keçmişçikir səd yadigar yer

Divarcikir kixund xalça irq^orom vez Əd yəz bədəyə-babayərikir yıbkıncı hələyız yəz əziz nə doğma yov

Mikayıl Rzaquluzadə

13.

Kərə yeec cümləyərər halciyi əxricə nidaci işarə əsəni yer? Durğuyi işarəyər bərpa ərəy.

A) İgidəc duxnər vətən qorumuş iyro

B) El-obayır və q'inə fəxr iyro

C) Vətən dəyız kərə doğma yov

14.

Vıyc şikilbəkiri istifadə ərci əmr nə nidaci cümləyər qurmuş ərəy.

15.

Şeir uxəy, mətnçi q'lnə əlaqələndirmiş ərəy.

Q'ud

Yiz h'əx'ircə dağniyə,
Bağçəyəre, bağniyə.
Yayckır əlamət dəd,
Sağaci kurbiyə x'əd.

Dağ-çəmən lüp-lüzü,
Q'ud h'əx'ircə lap düzü.
H'əyəlbər voğoci kopa,
Dux'ərirü Şaxta- baba.

Şəraf Mütəlliboğlu

Bölməci ümumiləşdirici təkrar

Hədiyyə

Fidanır, Xuramanır nə Könülür igə rəfiqə Fərqanə tür yığınız hədiyyə axtarmış irni. Gülbiyə tukənci yancər yərç'ərəx'ərə Fidanır lıpic:

– H'əbiştəy Fərqanəz dibçəkci gülbi bağışlamış ərdəy.

Xuramanır:

– H'əyarad fikir yü. Fərqanəz gülbi xəyli ikəcə.

Könülür:

– Düzə ənır yə sinifcə yiyic gülbiyəxun həvəscizinə qullux irü. Əcib gülbiyə tukəncə h'əbç'icnə tukəndarcığ mik'ağlaşmış x'əycib.

– Salam, xahiş ire yin yəz dbçəkci gülbi vəturəy.

Tukəndarcir:

– Vevər gülbiyəz qullux vərşerüm?

Xuramanır:

– Hə əlbəttə əs'ərə yəz. Hər yığ gülbiyəz x'əd vus'unəyin. İbə yarpaxarığ x'əd səpmişərzi zızınə yin.

Tukəndarcir:

– Uc hər gülürdüz ərşərdəd. Lıməc gülbiyə ki, dəh-dəh x'əd viyşərdəd.

Əs'ərdem vez ki, dibçəkci gül halci şərəitcə aq^a şərə. Hələgəzin dibçəkci gül qənəx'ərə süftə əciz qullux vərzi qaydəyər h^ərə səkoy.

Şibiyərzi:

– Yaxşı bəs yin yə rəfiqəz şiz hədiyyə viydəy?

Tukəndarcir:

Ve rəfiqəz gülirdəzinə bərabər “Dibçəkci gülbiyəz qullux”-ci haq^q^inə kitabın qəyinci vətürəy. Zin əmin yü ki, ənə xoşunə h'əşxərcə. Şibiyərzi məsləh^ətci görə tukəndarciz təşəkkür vərdu.

Rəhilə Soltanqızı

1.

Mətn düzgünə tələffüz qaydəyərinə əməl ərci düzgün uxəy. Yoldaşərə uxaciğ ibr qiyəy. Səsündürə uxaciğ fikir vəs'ərə vərəy. Ve fikir əsaslandırmış vərəy. Lü vaxt əskəc meyarbez diqqət vətürəy.

- ? Mətn duxəc intonasiyaczinə uxəy. Lü vaxt nəqli, sual, nida, əmr cümləyər düzgün müəyyən ərci əbi uxəc qaydəyəriz əməl ire.
- ? Ç'əlibi düzgün tələffüz ire.
- ? Uxurc vaxtınə mətni məzmun təhrif şərü.
- ? Sinifcə yiyic yoldaşəriz nitqimi aydın q'ələ əsfəreb.

2.

Mətni növni müəyyən ərəy.

Bədii mətn yü.	Qeyri bədii mətn yü.
Çünki,	Çünki,
Halci formacə yü?	Halci ç'əlibekır lap xeyli istifadə x'əycə?

3.

Mətn yazmış əric müəllifci əsas məqsəd şiyü?
Mətnçəyid əsas fikir şiyü?

- A) Həmişə hədiyyə seçmiş irəx'ərə tukəndarcızınə məsləh^ət vəric lazime.
- B) Lıməd hədiyyə seçmiş vəric lazım yə ki, dostunə yik'iyər işi.
- C) Hədiyyə seçmiş irəx'ərə əci faydacı h^aq^q^lınə düşünmüş x'əyic vacibe.

4.

Mətnçə əsas məzmunci ardıcılığuvər müəyyən ərəy.

a.

şibiyərır tukəndarcızınə ixlat vəric

b.

dostumi tukəncə h'əp'ç'ic

c.

dostumer gül qəynic qərarçə h'əx'uric

d.

şibiyərır igrə dostunuz ən dəyərlüvəd hədiyyə seçmiş əric

5.

H'əyəlbı, vin lırcıgən şibiyərır düzgün seçim ərcim? Vin əndə
çıkariğ x'əynəmvın, tukəndarci məsləh^ətcığ ibr qisinənim vin?

6.

Vinə dostunuz hiç hədiyyə qəyincəəm? Şitərə seçim ərcə vin?
Ve seçimckır razı x'əycəm vin «Hədiyyə» mətnçızınə tanış x'əycə
çəxəni ve fikir dəyişmiş x'əydüm? Gələcəgicə ve dostumez hədiyyə
qənəx'ərə şitərə qərar vus'uncü vin? Hədiyyə seçmiş irəx'ərə
süftə şiciğ diqqət vus'uncü vin?

Hilə çəxənəc mətn uxəy. Q'unci mətnçi məzmunciğ diqqət vəturəy nə əbi müqayisə ərəy.

Doğma yurdcı yovşan

I hissə

İxtəc ölkəyəə sincicə sər məşhurəd duxtur yini. Xeyli xeyirxah nə müdrək yevərçi, girtəndər əniğər loğman ırni. Ölkəci h^ökmdar xeyli ədalətsiz yini. Girtəndər ənə zülümckır şikayət ırni. Loğmanın ır zülümciğ tab dəvərçi səd yiğ lü ölkə tərk vərdu.

Sanbi yeç'ic. Ölkəci h^ökmdar dəyiş x'əyid. Təzəd h^ökmdarcir loğman uga vətəncə ləsələ h'ağaz çalışmış şere. Ənır loğmana yancə elçiyər hərzə ireb. Lakin loğmanır elçiyəriz rədd cavab vus'unü H^ökmdarcir loğmanız xeyli hədiyyəyər hərzə ire nə məktub yazmış vərçi yiğcən ləsılci həx'iric tələb ire. Lakin loğmanır h^ökmdarci hədiyyəyər qəbul irded nə məktubcızın rədd cavab vus'unü.

1. Loğmanə nə h^ökmdarci səsunduruğ yiyid fikir yazulu təqdim vərəy. Tapşırıq yerinə-yetirmiş irəx'ərə q'unci qrupcə bölünmüş səko

1-qrup: Loğman rıxə h'ağac h'üni h^ökmdarci türürdkır ənız məktub yazmış vərəy.

2-qrup: Loğmanıkır h^ökmdarciz cavab məktub yazmış vərəy. Məktub yazmış irəx'ərə əskəc ifadəyərıkır istifadə ərəy.

H^ökmdarcır yazılmış x'əyic məktubcə:

- Vun xalqız xeyli gərək yəvun, hələgəzın
- Zıvəx ç'əl vus'une zın ki,

Loğmana ç'ilikir yazılmış x'əyic məktubca:

- Zox vəzinə biylic h'ürmət yə, amma...
- Davatçı görə təşəkkür irü zın, ancaq...

2. Loğman vətəncə ləsələrci h'ağaz vin şi təklif irəvinin?

II hissə

İnadkarac şahcir loğman vətəncə h'ağaz h'üni çarə axtarmış irni. Lü xəbər ölkəcə yayılmış x'əyic. Hərsündürür səd təklif vus'une. Səd yiğ sər q'ərivəd h'ökümdarçı yancə həxırcı lire:

Zın loğman vətəncə ləsələirəzın.- Şübüd yiğ yerç'ere, doğrudan loğman vətəncə ləsılçı h'aşxəre. Şahınız lü xəbər ix'əci h'asi şere. Dəhmə loğmanuxun saraycə səsərçı lire:

Uc şi kar yə zə elçiyər, saray, saymış dəvəri vun, hədiyyəyərız məh^əl qıdivəvun! Amma sinci q'əruvənə ç'iləzinə ləsıldvun! Loğmanır Şahciğ təmkindiczinə ibr qisine. Çəxəni ugə cibinər səb yovşan qoh^əci lire:

– Zəz bəxşiş, hədiyyə lazım dəd. Zın vətəncə ek lü yovşancir ləsələ h'ağadzın. Zın q'ərivənır h'ağod yovşancığ neh'ərzın, lü vaxt zə h'üli h'ürə vətənci neoq' canlanmış x'əyic. Zə yik' sızıldamış x'əyic, zə h'üli x'əd aq^az dəx'ə zəvər. Hələgəz zə vətəncə ləsılçı həx'ırd zın.

Dilsuz Dünyamalıyev

«Doğma yurdcı yovşan» mətni sualbez cavab vəturəy.

1. Mətn şici h^aq^q^inə yə?

2. Mətnə halci hadisəyər baş vermiş ire?

3. Mətnəyic hadisəyər ardıcılığzınə lıpay.
Mətniz genişəc plan yıq^ırəy

4. Mətn yazmış əric müəllifci fikir şini?

5. Çiz hədiyyəcir, Şahcir vətəncə h'ağaz dəx'ə?

6. Mətn yazmış əric müəllifci fikir şini?

7. «Hədiyyə mətncinə» «Doğma yurdcı yovşan» mətn müqayisə
ərəy. Hər q'unci mətni müəllifərır halci fikir subq'orə vərız ikəcini?
Müqayisə xaraktercə yiyid fikir yazılı ifadə vərəy nə səsləndirmiş
vərəy.

Şeir uxəy, mətnizinzə əlaqələndirmiş ərəy.

Vətən

Bəysiz yırkincə zın
Sınır ovutmuş ərcə.
Dəysiz yırkincə zın,
Elcir ovutmuş ərcə.

Ancaq səd an, səccə an
Vətənsiz x'əynəm zın
Hiç ovutmuş ərşərdər
Guc surq'ordəbu elci,
Nə tufanci, nə selci

Yə sağaci muk şərəzın,
Yə s'ırq'icə ugərəzın.
Səd dəqə, sədcə dəqə,
Vətənsiz ylrkəndər zın.

Şərəf Mütəlliboğlu

5-Cİ BÖLMƏ

Kulakci xəyir

Yunxuc yini. Sərdar ugə biylic şiyəzınə meşəcər h'əşxəni. Gucludvəc kulak quzurc. K'ulcə surq'arax'ərə Sərdarır lıpic:

– Yıx'ırşerdeni, nəfəs qunşerdeni, kulak çize?

Şiyir əd q'əliyə əsəh'əd:

– Kulak dəx'ənən hiç əs'ərem vəz şı şərə? G'ıric ölkəyəərə insanbi nə h'əyvanbi yaşamış şərdəd. Qəyic ölkəyəərə sətkəmən qəy şərəni.

Gırt canlıyər sarğarani. Kulakcir g'ıric ölkəyəərə g'ıric hava qəyic ölkəyəərə, əcə yiyic qəyic hava g'ıric ölkəyəərə çığıre. Hələgəzın kulak şərəx'ərə, g'ıric ölkəyəərə sərin, sərinəc ölkəyəərə g'ır şere.

Dəniz, okean, nohurbi, kur nə bataxluxərə h'adığ bulut h'əməlcə h'əşxəre. Kulakcir bulutci tupayər sudğaci çığıre. Gahmən süntə vaşxıre. Əbər gırt q'ımı hər çikərə x'əd qışxıre, kurbiyə, dərəyəərə x'ədni çoxaltmış ire. Əgər kulak dəx'ənən, bulutər şərdəni. Nə ç'əbic, nəmən yiz h'əşxərdəd. Ç'əbic h'ədəx'ırnən nə kurbiyə, novurbə, quyuyərə x'əd şərdəd. X'ədsiz nə insanbi nə h'əyvanbi nəmən bitkiyəər yaşamış şərdəd.

Şəhərbə ədəmiyəərə nəfəs, maşınbə, zavodərə tüstücür çirkləndirmiş irü. Kulakcir çirklüvəc hava çığırənə meşəcər təmişəc hava h'aşxıre. Kulak biylic qüvvə yə, lap iüs'əcər insanbər həmişə kulakcikir istifadə ərcə.

Ç'ƏLIBƏ BUXÇƏ

Şiddətti

Buludci tupa

Okean

Göl

1.

Mətnçi düzəc tələffüzçi qaydəyəriğ əmələrci uxəy. Vez tanış dədic ç'əlibi seçmiş ərəy. Məh'lımçi kuməkçizinə hələ ç'əlibə mənəyə mütəyyən ərəy nə fərqlüvəc cümləyəre işlətmış ərəy.

Məsələn:

Bataxlux – durğunəc x'əd, lığ, lehmə q'irişcizinə q'ışəc q'ım, bataxlux xeyli yiyic çıka, kuçəci q'icə həmişə batax nə q'iriş şerü.

2.

Mətnçəyic halci sualbez cavab vişşərdəbu?

- Bulut şi vaxt h'əməlcə h'aşxare?
- Kulakci çirkluvəc havaciz həlmə təsir ire?
- İnsanber kulakcır şitərə istifadə ire?
- Kulakci vaxtına x'ici qix'ırıc şitərə baş vermişire?

3.

Mətnçəyid əsas fikir şişü

4.

Mətnçəyid əsas fikir dəstəkləmişird faktimi seçmiş ərci yazmışərəy.

5.

Qrupərə cürə səkoy nə «Kulak dəx'anəm şişərə» mövzucə k'ibəc h'əcməcə esse yazmışərəy. Kulakci faydəyəriz bağli əskəc başlığərıkır istifadə ərəy.

1.

Havacir g'ırxın taraz ire.

2.

Ç'əbic h'aşxire.

3.

Hava enerjici qaynağə.

4.

Bitkiyəz tozlanmış x'əyiz iştirak ire.

Yazı yazmışəriz Həyat bilgici fənci bilikərıkır istifadə ərşərə vevər.

6.

Mətnə əsaslanmış x'əyici əskəc sxemə uyğun və fikirbi səsləndirmiş ərəy.

Səbəb	Nəticə
Kulak ... çıxıre	Canlıyər sarğarded
?	Novniyə, quyuyərə x'əd şərdəni
Zavodərır, fabrikərır tüstü qərü	?
?	Elektrik enerji əldə etmişire

7.

Əskəc simvolbekır halci fənciz aid irevin?

Kulak nə cürəc təbiətci hadisəyərəzinə bağlı mövzuyər, halci fənci tədrisci vaxt h^ərə şerevin?

8.

Mətn kuçurmuşərəy. Cüdür x'əyic cümləyər müəyyən ərəy nə durğu işarəyər bərpa ərəy.

Lü hadisə lap qədimcə Çincə baş vermi x'əycə səd yığ Çinci h^ökmdarci xanım tütünü darci q'anık əskunci çay qığırni sədmən ənə iskanca lüzüd rəngirdə səb k'ibəd səb şey h'alq'orü xanımcir icə t'il əbsəh'əci əd qoh^əz ikəcx'ərə icə dırnaxar nazıkəc sinci birəcığ ilişmiş şere şahzadə xanımcir dartmış irçin birəc h'axta şerü məlum şere ki ud ipəkqurdicir x'irəd baramayü lü hadisəcər çəxəni çinliyərir baramackır ipək nə parça h'əməlcə h'ağaz başlamış şereb.

Novruzci h'id

Novruzci h'id Azərbaycanı milli h'id yov

Yə xalqınır h'udiniğər h'urən fətkarı h'əxırıckır surəx vıs'ınc X'əd, S'ə, Yel, Nöq' çərşənbəyər xususiə qeyd iyre.

İlk çərşənbə X'ədını çərşənbə yov. Lıpıcl q'ınə həmin yığ yuhma dəhəcəər bulaxci h'ədiğ çibəreb nə x'əb-icin zuzno, x'ədını h'ader igrin səbırreb.

S'ə çərşənbəcə adətcixun ikə insanber s'ə qalamışə icə h'ader igrin səbırreb, həliməyi q'ınə pisəc yığnə kilimən yitkınız arzulamış iyre.

Yel çərşənbəcə havacır darbe bıdəxər yellətmış iyre, q'ımı do açuxə əciz can vıs'ne.

Əxırıncı çərşənbə Q'ımı çərşənbə yov. Artıx təbiət oyanmış şere. Həmin yığ bitin k'ulibə h'idi süfrə açılmış şoro, cürbəcürəc uləcər hazırlanmış şere. Cicərc şəkərbura, paxlava, k'uk' h'idi xonçayərə bəzək şere. Ustulci h'ədiğ mütləq səməni əsni.

Kosa, Kəçəl lu h'idını rəmzi obrazər yer. Əndər h'idını nəhçivən igrə uyunbə, nəğməyəre q'ınə insanbi şənləndirmiş biyreb.

Ç'ƏLIBƏ BUXÇƏ

H'idi çərşənbə

1. Mətn düzəc tələffüz qaydayərəzinə əməl ərci uxəy.

2. Vez tanış dədic ç'əlibi seçmiş ərəy. Məh'lımci kuməkzinə hələ ç'əlibə mənəyər müəyyən ərəy nə fərqlüvəc cümləyəre işlətmış əriciz çalışmış səkoy.

Məsələn:

X'ici çərşənbə x'icə varq'arc inancərəzinə bağlıy. Hələ vurağ qədərç'imə girtəcib x'ici hadığ çereb, igə xəb-icin zızınü, səsündürə h'adığ x'əd çiləmiş ire, x'ici h'adığər q'urçəreb nə s.

3. Vez mətnçə h^aq^q^inə, ümumiyyətlə, hiç dəs'ərc səd adət nə hadisə nə s x'əycim?
Əci h^aq^q^inə ve yoldaşarız sual vəturəy.

4. Vinin h'idi yifinə tonqal qalamış irüvin?
Tonqalci h'adığər q'urçərəx'ərə lırc ç'əlibi səsləndirmiş ərəy.
Əs'ərded vezsə h'ərə səkoy.

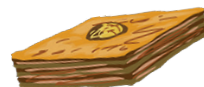
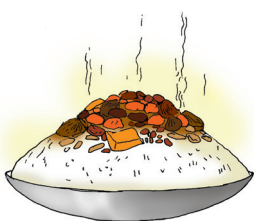
5. Əs'ərem vez, «İbiri fal»-ırdə halci çərşənbəcə qərç'əreb?
Lü adətci barəcə vöx məlumat yəm?

6. Novruzci h'idık xunçə şitərə bəzətmiş ire?

- A) Xunçə h'idi şirniyatər, səməni, h'idi şamni, əburt, findiq', meyvə, rənglüvəc kusxunt'ərəzinə bəzətmiş ire.
B) Xunçəcə biylic q'əbınə h'idi bicəh^ əsnü
C) Xunçə ancaq t'əh'əməc k'uk'ni, paxlava nə k'uk'niyəkır şere gərək
D) Lü h^aq^q^inə hiç səd məlumat dəd vöx?

7. Novruzci adətərikir ən g'ələ və xoşunə h'əşxərc halcice?

Məsələn:

Hiç "kusxunt' vaxonəvəric"-cə uduzmuş ərcəm vin? Uci h^aq^q^inə vəcinəy.

8. H'idi yifinə «bək'əy səh'əc» adətcixun həlmə ikire vin?

9. Novruzci h'id halci ölkəyəyə qeyd irü? Uci barəcə araşdırma tuğəy. Ve fikirbi yazuczinə ifadə ərəy nə ve yoldaşarazinə bülmüş ərəy.

Novruzczinə bəzəc sınaamayərin mövcud yə,əbə h^aq^q^inə veox məlumat yəm? Əbə bəzəbəzinə tanış səkoy.

İnancər

- Süfrəcə x'əd qaxuc aydınuvərə.
- X'əd qığırc ədəmiciğ qəfil qərt'irdəd.
- X'əd qığırd ədəmi əcənə dirəgərək.
- Lal axmışərc x'icər yedərç'ərəvun gərək.
- Axurə x'əd itqəc aydunuvərə.
- Rıx qərç'ərd ədəmici çıxə x'əd sere.
- S'ə x'iczinə əsərə əric gınəh^e.

10. Kərə Novruzci h'idini q'inə bağlı mətn vıyce. Diqqətnən uxəy, cədır x'əyic cümləyəy vət'q'ər ərəy, durğuyi işarəyəy bərpa ərci, düzqunəc yazıyı qaydəyəyiz əməl ərci yazmış ərəy.

Çərşənbəyəy yə xalqını h'idini mədəniyyətcı rəngarəngliğol h'ut'q'ər iyirc hadisəyəy yer Miladcivər h'urən baştamış şeerc qədiməc tarix yov iciğ İcə yaradılmış x'əyici zinə bağlı yuq'ud sakraləc təsəvvürcəy xalqını inancərər arxaik ayinbəyər rıxıd yığlık təqvimci mifinəyər nə fətkarı zinə bağlı mövsümci mərasimərikir qaynaüləmiş şere Hesənəc dövrəcə çərşənbəyəy fətkarı mövsümci q'inə bağlı yerxərc Novruzci h'id səb vəz h'urənəcəy xalqınır beylic h'idiniz - Novruzci hazırlanmış x'əyici cəmiyyətciz nikbinəc ehtiyatər səfərbər iyro İctimai əhval-ruhiyyə varən vərci nə sosial harmoniyaci təmin x'əyicə ciddi rol oynamış şoro

Çimtikci gülbi

Şəhləndə rikə gülürdə kulə yini. Hər qarayazcə rəngbə-rəngəc gülbi açux irni. Gülbi dəh kınşerni. Şəhla xoşunə h'əşxərdeni. Ancaq çəxəni kınxəyic gülbiyə şikarığ ürüc zuq'alciğ uxşamişərc meyvəyə h'əməlcə h'əşxəni. Qunşutuvərcə yaşamış şərd Nailə nəyir h'əx'urci hələ meyvəyə vağaci çığırni. Səd dəfə Şəhlar əbəkır səb dənə qunci icə sivə səh'ədu icə dad amzur yini, ancaq icə q'icə yiyic ç'arruvəc dənəyərir ədəmici mez çasxunni. Şəhlar icə sir-sifət vağaci lıpic ki, Nailə nəyr ubəkır şire?

Q'ud yini xəyli yiz h'əxırcini. Hava çuq'ud yığ yini ki, açux şərdeni. Ancaq Şəhlaz nə Şahiniz kupa-kupa vərız ikəcini. İgə dəyir qəy yü vərzi azaramış şərəvin lıpic icazə vus'undeni.

Lə yığ Səidə nəyə dix Xəyaləzinə əndə k'ulcə xanxurə h'əxurcinib. Biylində q'ıl ixlatciğ çəxər x'əyizinə, h'əyəlbə rikə 'tebh'ırcib. G'ələ kupa-kupa vərdu. Qəy lımə hiss dəvəri.

Sək'ibə samatcər əndəxun k'ulcə səsərc. Yifinə Şəhla qızdırmə kırıdu. Həlımə hey icə q'ıl tütəx'əyickır şikayət ərc. İcə dəyir iciz çay viydü, g'ırır şorba viydü, ancaq icə qızdırmə h'ədaq'uli. Hiç qırəc dərmancırın təsir dəri. Yuhma Nailə nəy əndə k'ulcə h'əx'urdu. Şəhla hələ g'ələ x'əydəni. Nailə nəy vəziyyətcıkır xəbərdar x'əyici k'ulcə yipudu. Səkibə samatcər icə xəbə səb iskan çay nə kağat'ci

q'icə bümüşərci səd şey h'ağac. Şəhlar çay qırədu. Ud adi çay dəni, icə dad amzur yini. Lap zuq'alci çayiniğən uxşamiş şerni. Şəhla dəyir Nailə nəyir h'ağac kağat' açux ərc, icə q'icəyibi çaynikcə h'əs'əci icə h'adığ qəynəmiş x'əyic x'əd h'axuci pilətəci h'adığ qivədü.

Şəhlar icə q'ıl kırpıcı zəifəc səsınızınə xəbər qəyinc:

– Nailə nəy, vun çayinə şi çəxər ərcəvun?

Nailə nəyir q'ur vərdu.

– Zə bala, vəz k'iğem, zın ve rikər irüc meyvəyər vaşxırnızın. Əbi çimtikci gülbi yini. Çaynikcə hələckır çəxər ərcə zın.

– Hələ yiğ Şəhlar səd çuq'ud dəfə hələ çayınıkır qırədu, xəyli h'aq'a əbsırdı. İcə qızdırmə h'aq'uldu.

Sona Xəyal

Ç'ƏLIBƏ BUXÇƏ

Tuxum

Kulə

Uqə q'ıl ixtilatcığ çəxər x'əyic

1.

Mətn düzəc tələffüzci qaydəyərəzinə h'əməl ərci uxəy. Yoldaşərə uxəciğ ibr qiyəy. Səsündürüz uxəci h'aq'q'ınə fikir vəs'ərə vərəy. Lü vaxt əskəc meyarbez diqqət vətürəy.

- Mətn düzəc intonasiyaczinə uxure. Lü vaxt nəqli, sual, nida, əmr cümləyər düzgün müəyyən ire nə əbi uxəci qaydayəriz əməl ire.
- Ç'əlibi düzgün tələffüz ire.
- Uxurəx'ərə mətnci məzmun təhrif şere.
- Sinifcəyic yoldaşər nitq aydın q'əle əsfəreb.

2.

Mətnə məna dəs'ərc c'əlibi məh'lımcı kuməkuvərczinə aydınlaşdırmış ərci nə əbi cümləcə işlətmış ərəy.

Məsələn:

Çimtik – guda icə ç'ixni kınx'əyid, q'od metrcəkərə qağə, tikanlıvəd kulə yü. Maycə gül açux ire, meyvəyər vitamincizinə zənginə, sentyabrca surq'are

H. Qədirov

3.

Mətnəci əsasca viyid fikirbəkır səb düzgün h'isab vərşərdəbu.

- Çimtikci faydayər xəyliyə. Ubəkır əsasəd ədəmiyəriz qəy x'əyickərə dərmanci siyax viyice.
- Çimtik ürüd rənglüvəd kuləci bitkiyü.
- H'əyəlbəz lımə h'əşxərə ki, çimtik həlimə dadlı dəbu.
- Biylindər dərmanci bitkiyəre faydayər h'əyəlbəvən lırded.

4. Mətnə halcı sualciz cavab dəbu?

- A) Şəhla çiz azaramış x'əycini?
- B) Şəhlar şivaxt çimtikci gülbi faydaliyə vərci anlamışərc?
- C) Şəhlaz çimtikci gülbi ən süftə şivaxt, hala itqəcini?
- D) Şəhlar çimtikci gülbiyə h^aq^q^inə icə dostumez şi vəcindu?

5. Mətnəyic məlumatıg əsaslanmış x'əyci səbəb-nəticə əlaqəyə müəyyən ərəy.

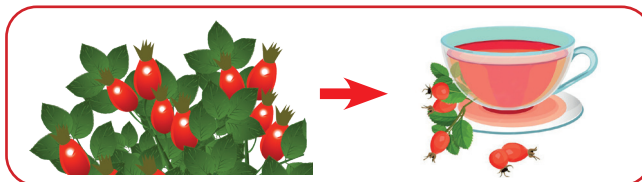
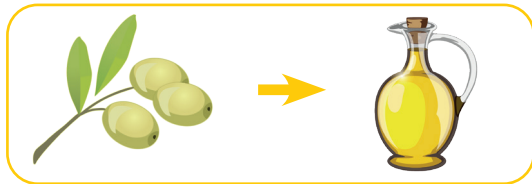
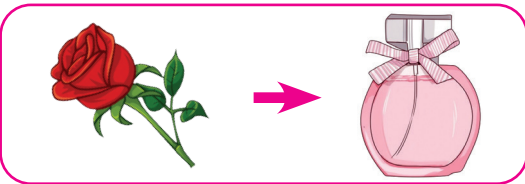
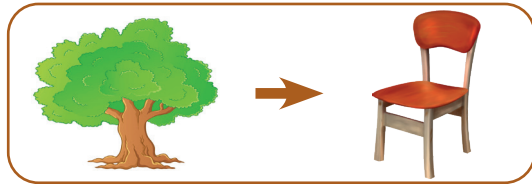
Səbəb	Nəticə
Şəhlar icə dəyiğ ibr qidiyə tamaşa vərız yipudu.	?
?	Şəhlaz təəccübün h'əx'ırnən g'ələ x'əydu nə icrin g'ələ hiss vərdü.

6. Mətn yazmışəric müəllifci fikir şini?

- A) Şəhla simacə h'əyəlbə həyat tərzi təsvir əric.
- B) Çimtikci gülbi nə əci faydayərə h^aq^q^inə məlumat viyic.
- C) Qunşiyərə əracə g'ələd münasibət qurmuş vərci əhəmiyyətər.
- D) İnsanber səsündürüz kumək əric qaydəyər itqərire.

7. Əskəc şikilbə təsvir x'əyic prosesər vinə h'adıg vəcinəy.

Bölməci ümumiləşdirici təkrar

Bəlkən nə səkul

(Nağıl)

Kəndçux səb vəfaluvəd bəlkən yini. Bəlkən q'us x'əycü vərçi karciz yaramış şerdeni. Həluc görə icə cuxunur əd yemləmiş vərckır imtina vərçini.

– Zivun k'ulcər surğurüzın. Ancaq Şir vəzinə süntə zə yancə h'ağonavun, zivun q'əyizkərə zə yancə voq^urcü zın.

Qəm dəryacə qərq x'əyid bəlkən çəbickır, kulakcıkır sığınacaq vaq'orəriz meşəcə qəç'ipdu. Səkulciz əd ipq^oci xəbər qəyinc:

– Çiz lüsiyax qəmli kurkərü vun?

– Bəlkəncir dərdlü-dərdlü icə q'əliğ h'əxırbi vəcindü:

Səkulcir lıpic:

– Zın zivəz kumək irəzın. Vun qımığ qaq'ulci vunun q'əyicə əbsəh'. Bəlkəncir səkilcir lırsiyax ərc.

Səkulcir Şirirdə yancə h'əx'urci lıpic:

– İk irə səb q'əyid bəlkən yü, yipıdəy h'as'incir yək seyil. Şir Səkulciğ quşulmuş x'əyci h'əx'urdu. Əcib bəlkənciğ mik'ağlaşmış x'əycib. Səkulcir bicivərczinə Şirirdüvən lıpic:

– Ucə yək uləz münasibəc çikə dəd. Qoy bəlkən zivə q'əçəriğ vəp't'ıldəm, əm süçürə və mağaracə tuğ. Çəxəni arxayın-arxayın naharər. Lü məsləh^ət Şirirdə xoşunə h'əx'urdu. Səkulcir bəlkənci q'əç'ərzinə Şirirdə qilimi q'ic'çə-q'ic'çə vət'ılc. İcə kar azar x'əyizinə bəlkənci kurəkcər şapalaq qiyəci lıpic:

– Hə buzəd bəlkən dartmışər!

Bəlkən qiliyən qubzurci Şir icə çıxə sütəh'ədü. Şir var-gucarzinə nərildəmiş x'əydü. Ancaq bəlkənci vecinə dədni. Əcir Şir süçürə-süçürə icə cuxunə rikə h'ağodu.

Cuxunuz uc itqəci xeyli şad x'əyid. Ç'əl viyic ki, ugə vəfaluvəd bəlkən q'əyizkərə ugə rikə voq^aci, iciz uləc vus'uncə.

Qrimm qardaşları

1. Mətn düzəc tələffüz qaydayarız əməl ərci uxəy.

2. Mətnçi mövzu müəyyən vərəy. Mətnçə istifadə şərd əsasəd fikir halcidü?

3. Mətnçi əsasəd ideya müəyyən vərız halci fikir düzgün ifadə vərşərü?

- Səkul ən haq'ulluvəd h^əyvanü, əd bic h^isab vəric düzgün dəd.
- Bəlkən nə Səkul mik'ağac dostumi x'əynən lımə, səsündürüz kumək ərşərə.
- H^əyvanbi igə cuxunuğ sadıq x'əysiyax, insanbin əbəz həmişə qayğıcızınə yanaşmış şərəb gərək.
- İnsanber artıq karciz yaramış daşxarc k'ulci h^əyvanbi igə himayəcə aq^ıra gərək.

4. Halci sualci cavab mətnçə dəbu?

- A) Səkulcir çiz bəlkənciz kumək ire?
- B) Bəlkən çiz qəmgin yini?
- C) Cuxunuz çiz bəlkən ikədəni, əd çiz subğocini?
- D) Həlmə x'əyic ki, cuxunur bəlkən maan ugə himayəcə qundu?

5. Mətnçə icə mənayər də'sərc ç'əlibi müəyyən ərəynə məh'lımci kuməkuvərczinə əbi aydın ərəynə cümləcə işlətmiş ərəy.

Məsələn:

Münasib – uyğun, müvafiq, yaraşmışərc. Və siyax nazəniniz nazəninəc karibi münasibe.

M. Fizuli

6. Mətnçəyic əsasəc fikirbez əlavəyər ərəy.

7. Mətnçi əsasəd hissə müəyyən vərəy nə ve ç'əlibezinə vəcinəy.

8. Vin lırcğən, bəlkən səkulciğ inanmış x'əyic düzgün h'əməkət vərdüm? Vin halci hissə dəyiş ərci mətn davam irəvivin?

9. Mətnçə halci cümləci növni işləmiş x'əycə? Əskəc cədvəlciz uyuğun ərci əbəkir bəzəbi seçmiş ərəynə səsləndirmiş ərəy. Nümunəckır yararlanmış x'əyşərə vevər.

Cümlə	Növ	Durğuci işarəyər
– Hə buzəd bəlkən dartmışər	Nidaci cümlə	Nidaci işarə
?	?	?
?	?	?

10. Mətnçiz genişəc plan qurmuşərəy. Prosesci vaxtınə ve yoldaşərəzinə müzakirə tuğə şərə vevər.

11. Mətnçi əsasçə səbəb- nəticə əlaqəyər müəyyən ərəy.

Səbəb	Nəticə
?	Cuxunur bəlkən subğodu
Bəlkəncir Şir h'ağoc bacarərc	?

12. Lü bölməcə uxəc mətnbi ve yaddaşçə h'əşuxəy. Əbə h'əq'q'ınə fikir vəs'ərə vərəy.

6-CI BÖLMƏ

Eldar

Eldara dəy azaramış x'əycini. Qızdrməckır içə gəlu əy x'əycini. Ənır içə duxaruxun səsərc:

– Eldar, Eldar!

Eldar axurər firə x'əyid:

– Şiyə

– Ay oğul, quzur zəz səb xurt'um x'əd vətü, zə tuxul ugərə. Eldar ugə çikarığər tərpmiş dəx'ə. Dəy sədtəhər qubzurci x'əd qırəc. Sək'ibə samatcər Eldar quzurd. Yaman gəşi x'əycini, ugə dəy qucaxlamış vərçi xəbər qəyinc:

– Xəyli qarq'olcüm vun?

– Zə h'ülimi açux ərşəded zəvər, ay oğul zə q'ıl tütürü.

– Bəlkə gəşi x'əycə vəz ay dəy?

– Ey gəşi x'əycə zəz. Səd şey h'əşuğ ulədəy. Eldarır ugə sir-sifət vağac.

– Zəz hələ uləz ikədəd, ay dəy. Dəy sədtəhər qiliyə qubzurdu. Çay qivədü. Nisi, k'ərə, fu h'ağac. Eldarır h'as'incir uləc-qırəc. Dəy icə çikarığ qaq'ulci lıpic:

– Ay bala, hilə duxtur h'əşxərcə, süfrə vaşux Eldarır lıpic:

– Ay dəy xəyli uləcə zın, hiç zə çikarığər quzurəz həvs dəd zox.

Dəy maan dillənmiş dox'ə. Köks ötürmiş vərdü. Gucnən qubzurci süfrə voğodu. Sək'ibə samatcər duxtur h'əx'ird. Ənır dəyixun ikəci lıpic:

– Yaman qəy x'əyicə vəz. Bəs vəz halır qullux irü? K'ul halır vağocü?

– Zə haq'ulluvəc balar.

Duxturcir Eldara q'əliğ ugə xəb qitəh'əci lıpic:

Xəyli sağ işi vun, ay oğul. Və dəyixun həlü siyax ikənən vun, dəh sağalmış şərü. Hilə lü resept tuğ aptekcər dərman h'aşuğ. Eldar resept qəyinci səssız k'ulcər qəç'id. Amma əd yaman pərt x'əycini. Görəsən çiz?

H. Zeynalova

Ç'ƏLIBƏ BUXÇƏ

Uqrə köks yeq^ıric

Resept

İcin -h'ul turşutmuş vəric

1.

Mətn düzəc tələffüzci qaydayərəz uyğun uxəy. Təzə h'əx'əyic ç'əlibi qeyd ərəy. Əbə mənayər mətnckır əcinci məh'ımcı kuməkuvərcizinə izah ərəy.

2.

Halci xüsusiyyət Eldarız aid vərşərdəbu?

A) Əslində h'aq'ıllıvəd h'əyə l yini, ugə dəy xəyli ikocni.

B) Ugə dəy azaru x'əyic ikədəni.

C) Kar yiq^ıraz ikədəni, sətkə tənbel yini.

D) Duxturcir lıpicxun dikəci, dəyiz qayğı dəvəri.

3.

Mətni əsascə halci sualbez cavab viyşərdəbu?

- Eldara dəy çiz azaramış x'əycini?
- Eldarız çiz uqrəz süfrə qurmuş vəriz ikədəni?
- Eldar gəşi yirkındım? Ənız uləc halır viyic?
- Duxturcir Eldara dəyivən şı lıpic?

4. Mətni əsascizinə səbəb- nəticə əlaqəyə müəyyən ərəy.

Səbəb	Nəticə
?	Eldarandə k'ulcə duxtur h'əx'ircini
Duxturcir Eldar tərifləmişərd	?

5. Mətni əsascə həliməc səd nəticə qəh^əşərdəd:

- A) Biylindəz qayğı itqərəric lazime.
- B) Yə dəy-bəy sevmiş vəric, əndə ç'iluxun ikəc lazime.
- C) İtqəc hadisəyərikir nəticə qəh^əc lazime.
- D) Yadəc ədəmiyə k'ulcə qədərüb yin gərək.

6. Mətn diqqətcizinə uxəcvin? Mətnicinə şikilbə əracə halci uyğunsüzüvər yə? Müəyyən ərəy.

7. Mətni əsascə məzmunci ardıcılığuvər müəyyən ərəy.

a. Eldarın ugə dəyiz dərman qunəz yix'iric

b. duxtur dəyə müayinəcə h'əxiric

c. dəyiz x'əd ikəx'əyic

d. dəy azaru x'əyic

e. dəyir Eldarız uləc viyic

8. Mətnə əsasən cümlələrə tamam ərci yazmışarəy.

Dəyiz Eldaruvər x'əd ikəx'əyic, ancaq

Eldarır süfrə vadoğə, ancaq

Dəyir duxdurcövən Eldarır iciz kuməkəric lıpic, hələgəzin

Dəyir Eldarız dərş viydü, nəticəcə

9. Mətn bədii mətn adlandırmış vərşərum? Çiz?
Ve fikir əsaslandırmış vərəy.
Həluc görə əskəc fikirbəkır uyğun şərd seçmiş vərəy.

Fikirbi	Raziyəzin	Razı dərşın
Hadisəyər nağıl şere	?	?
Obrazər əcəne	?	?
Hadisəyəre ardıcılığuvər yə	?	?
Məcəzi mənacəyic ç'əl nə ifadəyərikır istifadə ərcə	?	?

10. Mətnçəyic hadisəyəriz münasibət vəs'ərə vərəy.

Eldara davranışər	Dəyə davranışər
Çiz?	Çiz?

Dəyə məhəbbət

(nağıl)

I. Eyvancik yeec q'illiyi yuvacəər şüb ətcə balacı q'ıl irq^oroni. Dəy yığ q'iditxımə yemını çıxə q'əp'kinci yıpıcooni. İbə bədəncə hələ ç'ar h'ədəxurd balayər yuhmac q'əycivər q'əy x'əyci ibrə dəyə h'uni darıxmış şibərənib. Biyinbör k'ibəd bala yuvacə yumşaxəc x'inbə q'icə cikkildəmiş şoroni.

Q'əycivər tir -tir vosord ləsəb bala q'əy x'əyci ləsiyi balacı yancə sıxılmış x'əydu. Həlu vaxt səd bəlimci çüp icə qanatci q'ənək h'əkəc nə q'ic'ç'ə tut ərc. Q'illiyi balacir icrə yekəd q'ıl ətcə balacı h'ədığ q'ivə icrin vıbtəl iyrə ufuldamış x'əydu.

– Eh, dünyacığ ğırıc, yumşaxəc çıkər dəyə qanatərə q'ənıqul yer.

Üçüncü balayız həm q'əy iyrəni, həmət'ın yaman qəşı x'əycəni. Əcır həsrətnən dəy qozət iyroni.

Birdən elə bil dəyə cikkilti h'əxurdu.

– Dünyacə ən gələd nəğmə dəyə cikkilti yov. Ən daddı uləc əcır yəx h'əşxırc çığni nə cücüyər yer.

Ənır, ətrafcə ikre, k'ibəc x'əbrimi, q'ırəc q'ilimi havacə h'əç'ər iyre, icrəğənəcə «qa-qu» iyroni.

II. Səd k'ibə çıxan dəy q'illiyir icrə dimdikciğ yem yuvacə h'aq'undu. H'əbkinci icə ç'arbi pırpızlaşmış x'əycəni. Nigaran x'əyci icə yık' əsərəni, icə balayər itq^əci icə h'əbkıncı yitici. Fərəhnən varanəcəər cikkildəmiş x'əydu.

Ç'ƏLIBƏ BUXÇƏ

Həsərətnən

Ala qaranlığ

Nəğmə

Mətn uxəy. Kərə yeec sualbez cuvab vətəy.

1. Vez itq^əci suxum mətn q'od hissəcəər ibarət yer. Hər bir andırmış iyirc şikil yığınəy nə əcəb şı təsvir x'əyiciğ diqqət ərəy

2. Mıtnıciğ əsaslanmış x'əyci səbəb-nəticəyi əlaqə müəyyən vərəy.

Səbəb	Nəticə
Bədənciğ hələ. ç'ar h'əcurdəbni Dəy q'illi nöğə	?
?	x'əydu, h'ətknu c geəh'ər q'əçiç'.

3. Q'illiyəriz şiyiz q'əy iyroni? İbə dəyır əbi şiyiz əyə yiticəni?

4. «Dünyacə ən gıric çikər hala yəəni»? Dəyirmi masa üsulucikir istifadə ərə şara vöör.

5. Vəzməcə q'illiyər içic quşnivər fərq şı yer?

6. Mətni əsasən halı sualı cavablandırmış əric şara?

- A) Mətnə halı quşnəkir ixtilat çoro?
- B) Micixulber q'udə həlmə yuva qurmuş iyre?
- C) Q'illiyərır əsasən ibrə ov həlmə x'əbə iyro?
- D) Ən k'ibəç q'illi şici zinə qidalanmış şoro?

7. Mətn bədii tərcümə adlandırmış şaaram? Şiyiz? Vənə əsaslandırmış vərəy. İci h'uni kərə yeec fikirbəz uyğunəbi səçmiş rəy.

Fikirbi	Razıyəzın	Razı dərzın
Hadisəyər nağıl iyre.	?	?
Obrazər bəcən biyreb.	?	?
Hadisəyəre ardıcılığol yer.	?	?
Məcəzi mənaci ç'əlibi nə ifadəyərıkir istifadə x'əyce.	?	?

8. Şeir uxtən. Əsasəd fikir vənə ç'əlibə zinə ifadə vərəy. Dəyız aid şeir əlavə əric

Zə dəy

Xeyli iko zəz zə dəy,
Səb vətən, səmət'ın dəy.
Şairber doğri lure,
Səb vətən, səmət'ın dəy.

Və dəy iko, işi vəz,
Dəd undəğ əy dix əvəz.
Uci h'uni zovə vəz,
Dəyır iyro dua yəz.

Fürqan Sadiq

9. Şeir vənə ç'əlibə zinə bəcinəy. «Dəy nə balayər» mətni q'ınə əlaqələndirmiş ərəy. Məzmun nə ideyayı baxımcəər oxşarəc cəhətər lıpay.

Turac

Yə kumu mik'ağacə Laləli dərəcə turac xeyli şerü. Yə k'ulci kerə tərəfcə nika sinci tutacir yığ-yif uxure. İkirevun əd təzə h'əx'urcu. Səd yif zə dost H'əsən yə k'ulcə h'əx'irci lıpic ki, ləm turac ovlamış vərdəy.

Yuhma k'ibəc həgbə dah^arbezinə h'as'erci nikə cüdür x'əyicib yin. Turacir uxəc gozət ərcyin. Turac uxəz başlamış x'əydü. Yin səs h'əşxərc tərəfcən yipicib yin. H'əsənır sapant tuşlamış ərci səb dah^ar səh'ədü. Turac səd qədər havacə qalxmış x'əyci q'ımığ h'aq'uldu. Turac h'aq'ulc tərəfcə yipicib yin, ikəcyinki, əci səd qıl rug x'əycə. Yin ibq^ozinə maan havacə qalxmış x'əydü. Sək'ibə qəp'k'unci böyürtkənci kuləci q'icə h'aq'undu. Kuləciz mik'ağ yipicib yin, itqəc yəz ki, turacux kuxuntcər təzə qəpıd bala yü. Xəyli peşman x'əyicib yin. Turac icə balaczinə k'ulcə h'ağodu yin.

İ.Əfəndiyev

Ç'ƏLIBƏ BUXÇƏ

Turac

Sapant

Həgbə

1. Mətn düzəc tələffüzci qaydayərəzinə uyğun uxəy. Təzə h'ərx'əyic ç'əlibi qeyd ərəy. Əbə mənayər mətnckır əcənə məh'limci kuməkuvərczinə izah ərəy.

2. Turac ibq^ocüm vez? Əcux halci xüsusiyyətər yəsə lıpışəram vevər? Cürəc halci quşni əs'ərevez?

3. Mətnici əsascə halci sualbez cavab vişərü?

- a. Mətnici tür çiz "Turac" yə?
- b. H'əyəlbi dərəcə çiz h'əx'urcinib?
- c. H'əyəlbi ovcüv çərəx'ərə igəzinə şi qəyincini?
- d. H'əyəlber turac çiz k'ulcə h'ağodu?

4. Mətnici axri uxəy. Mətn geniş əriciz bəzəc cümləyər yazmışərəy.

5. Turaccir yaralu x'əyicxun dikəci təslim doxə. Uci səbəb şiyini?

- a. Kiç'x'əyici ixtəbə yipız ikəcini
- b. Yaralı yüvərci cüdüx x'əyic ikəcini
- c. İcə bala qurmuş vərız ikəcini

6.

Təbiətə yiyic canlıyərikir insanbez halci faydayər yə? Təbiət çiz qurmuş ireyin gərək? Uc şitərə arşərə yəvər? Bəzəc vaxtinə təbiətci h[^]aq[^]q[^]inə əcənəx' ərə "dəyə təbiət" ç'əl istifadə ireyin. Vin lircğan, çiz təbiət dəyəzinə müqayisə şere?

7.

Zavodərər, maşınber havacə tüstü qalxmışerü, insanbe sağlamuvərciz uci halci zərərbi yə? Uci h'ürüğü həlmə qəyinşərə? Lü mövzucə k'ibəc h[^]əcməcə təsvir irc esse yazmışərəy.

8.

Mətn uxəy. Mətnici ideya müəyyən vərəy. Halci cümlə mətnici məzmunciz uyğun dəbu?

Yin təbiətci səd k'ibəd pərə yebyin. Təbiət sevmiş ərci nə qurmuş irəyin gərək. Çünki sağlamuvər nə yaşamış x'əyic hələczinə bağlıy. Sağlam x'əyich'üni idman vəric lazımü. H'əbiştəy hər sündürür təbiətciz qayğı itqərə vərdəy.

9.

Müraciət irc c'əl nə qətfuc vergülcü işarəyər müəyyən ərəy.

1. H'əyəlbə fəal səkoy vaxtınız k'ibə yıkıncə.
2. İlk Arif şi h'əyarad çərpələng dux'ərəvərcü zın.
3. Zəz təşəkkürnamə viyic ay dəy.
4. Dostuvərci q'ədr vəs'ərəvər ay dix.
5. Əzizəc dostumi zə tür yığinə iştirak əric görə sağ işi vin.
6. Qamalt'urəy dostumi h'ürə yin biylic kariber gozət irebin.

10.

Nöqtəyəre çikariğ mötərizəcə viyic ç'əlibekir uyğun şərbi seçmişərəy nə cümləyər kuçürmüş ərəy.

- Zın lücərçəxəni təbiətci qayğıcə ... (qa'tzın, qart'alcazın).
- Zın zə dəyəzinə süntə dar ... (tumzın, tumurzın).
- Zə dostuməzinə quşniyəz yuva ... (dix'ərzın, dix'ərircazın).
- Zın q[^]əttəcər başlamış x'əyici kitab ... (uxuzın, uxurcazın).

Bölməci ümumiləşdirici təkrar

Antilop şiyiz sağlam yov?

Aslan nə Qaracə səd yığ səd yif rıx yıpcib. Həx'urci sinci çəngəllikcə sup'q'urcib.

Aslanır:

– Lü çıkərbe antilopər yaşamış şere, əbi xeyli yigin h'ərfəre. Hilə vun əcixun səsər lıp ki,vəzinə kar yə yox.

Qaracər icə gucarızınə Antilopcixun səsərc. Antilopcir icə ətrafcə h'ül kubkərəvərdü. Qaraca nə Aslan ibq^odu nə təəccübzinə əndəvər şi ikəcəvez vərçi xəbər qəyinc.

Qaracar:

– Antilop, mik'ağ h'əşü, yin vağ toxunmış şərdəbu yin. Antilop əndəz mik'ağ h'əx'urdu.

Qaracar:

– Vun yaman sürətcizinə t'ərhlərü vəz xəyli şeyni irq^ərə, yəvən lırəmvun, insanber luq^q^ara azar-bizar halar vaq'ara ərcə?

Antilopcir:

– G'ələ əs'ərezəz. Əcib maşincizinə xəyli kurkəreb igə qilimə qayğıcə qart'aldebub. İnsanber xəyli hərəkət irü gərək, hələ vaxt azar-bizar h'əpici qəpçerü. Yin həmişə gah kurkəreb yin, gah h'ərfərebyin. Hələgəzin yinin g'ələ gümrah his irebyin. Qilimər h'ərəkət dirəx'ərə incimiş şere nə tütüre.

Qaracacır:

– Deməli, h'əyəlbər hər yığ idman irügərək, televizorcun k'ibə ikre gərək. Əcə güclü şərəb. Sağ işi vun, Antilop, vun xəyli h'aq'ıllı yüvun! Ubi lıpicnə Qaracənə Aslan ibə rıxız qəç'itıc.

1. Mətn düzəc tələffüzci qaydayərəzinə əməl ərci uxəy.

2. Mətnəcə şickır bəhs şere? Mətn ve ç'iləzinə nağıl vərəy.

3. Mətnci əsasəd ideya şiyü? Hələ fikir ifadə ird ən uyğunəd cümlə halcidü?

- H'əyvanbi, h'əşəratar ibə ərcə ünsiyyət vaq'orə vərqi anlaşımiş şereb.
- Həyvan nə həşəratarə qicə ən h'aq'ılluvəd antilopü.
- İnsanber həyatcə, idmanciz, h'ərəkətciz sətkəmən xəyli çikə viynəm sətkəmən sağlam şərəb azaramiş şərdəbub.

4. Mətnczinə bağlı halci fikir doğru h'isab vərşərdəbu?

- A)** İnsanbi çiz dəh azaramiş şereb fikirciz süftə Aslan nə Qaracə maraqlanmış şereb?
- B)** Aslan nə Qaracə hələgəz antilop vaq'orəvərdü ki, əd xəyli kurkərü, ənız xəyli əs'ərə.
- C)** Aslan nə Qaracə düşünmüş şereb ki, antilop lap xəyli kurkərvərqi sağlamü, sağlamuvərqi sirin əciz əs'ərə.

5. Nazakətlüvəc ç'əlibi uyğunəc çıkərə əlavə ərci kuçurmuş ərəy.

bağışlamış ərəy

təbrik irezın

zəhmət dəx'ənən

1. ..., avuşkə vət'əy.
2. ..., qalib həx'urcəvin.
3. ..., vez kumək ərşərded zəvər.

6. Qəh'əc durğu işarəyər əlavə ərcinə mətn kuçurmuş ərəy.

Şüb şidir

Dəy icə şibiyərəzinə bazarcə yipicini
Dəyir lıpic
Zə q'ıl daramiş vərız səd daraq qəyindəm
Şibiyərır dəhmə lıpic
Şübüd k'ibəc darağın yəz qəyin
Dəyir lıpic
Darağ h'əynə əyəz səb çəntəy qundəm
Şibiyərır lıpic
Şüb k'ibəd çəntəyin yəz qun
Dəyir lıpic
Döşəmə zıməz səd şötkə qəyindəm
Şibiyərıkır sündürükırın səs qədətfu

Gülşən Orucova

3-CÜ SINIF ÜZRƏ ÜMUMİLƏŞDİRİCİ TƏKRAR

H'əyəlbə, ikəy dərşını sını əxricə h'əbxı q'əp'ç'icib yın. Vin lu dovrci ərzinə hər yığ məktəbcə h'əbxırci dərşimi uxəcivin, müxtəlifəc bilik nə bacarığəriz yiyələnmiş x'əycivin

Hesan dincəlmiş nə əylənmiş şeerde vaxt yov. Amma unutmuş miyrəy ki, vinə vaxt səmərəli yerq^ori yevin. Hələyız ki, yay azar şerrde, havayər yavaş -yavaş q'əy x'əyiz baştamış şeerde. Vin k'ibəc dostumi səb yaş beyli şınərdevin, məktəbcə h'əbişxərdevin.

Hesan isə vin «K'ibəd dovşancı Fətkarı nağıl» uxəy, k'ibəd Mişmişcə, arıyərə, quşnə, həttə bitin canlıyərə yay həimə rıxə əstəəc, k'ibəd Mişmiş dovşancı darruxci məktəbcə həlmə hazırrašmış x'əyic əs'ərdevəz.

Ç'əlsız ki, vin təzəc dərşını san həlmə səbrsızlığolci q'ınə qozət əriç'in yəz gələ əs'ərə.

Hələyızın vez xoşəc əyləncəyər diləmiş iyreyin.

K'ibəd q'ur nə yay

K'ibəd q'ur Mişmişcir qarayaz xeyli xoşlamış irni. İcə dəyir icivən yay dəh qəçərcə, qəy şərcü, ç'əbic h'əşxərcə lırəx'ərə h'asi x'əydu nə dadluyəd səb kalamci tort uləz dipu.

– Vay Vay nə vay!-lıpıç q'ururdur icə dəyivən. Yay cürətən h'ətfız ikədəd zəz. Qoy yəzınə yikini. Yay g'ır ç'uknuvəc x'in vurağluyəc səd yığ əlbəttə ki, zə dostuməzınə tamaşa vəric g'əle. Qəy x'əynən, ç'əbic h'əx'ırnən zın şircə zın?

Cürəc dostuməzınə süntə meşəci məktəbcə çərəvin. Savadluyəd, h'aq'ılluyəd səb q'ur şərcü vun. Q'ururdur məktəbci h'aq'q'ınə çəxəni fikirləşmiş xəyic qərar viycinə, yay diti vərqi şi əric lazım yesə fikirləşmiş şəni.

Biylic quşniyə sürüyər süntə vəx'ırci nə cənub tərəfcə qət'k'unəz hazır x'əyic itqəd q'ur qiliyən qubzurci nə h'aray vərdü ki, yay kecikmiş şərcə vin g'ıric çikərə qəp'k'unəz tələsmiş maşxurəy. Ancaq quşniyə lü heyretamiz q'urci fikir dinləmiş vəric fikirləşmiş şerdenib, əcib k'ibəc q'ururdzınə sağollaşmış x'əyic nə qarayaz h'əşxorəx'ərə mütləq lərsərcəb yin lıpıç.

K'ibəd q'ur Mişmişcir icə q'il əskən kixonə vərdu, həlū vaxt sinci lüs'əc kutukci yancə sürünmüşərd icrəz q'udə qarq'olc çikə vaq'orirc buzəd səb böcək ibq^odu.

– Hey, Yay hələ yəzinə şərcə cüdüx x'əyiz tələsmiş moşxu.

– Yay qəçere nə yunxuc artıq riki sivə yə, q'ur Mişmiş düşünmüş x'əydü,-şi dəy, şi quş, buzəd səb böcəkcir düz lırdem?

Q^əttəsi q'ur meşəci məktəb hala yüsə ikəz yipüdü. Q^əttə əd şitərə vaq'orə vəriz lazım yüsə icə dəyir izah ərc. Mişmişcir məktəb bəgən vərdu. H'əyarad. işıqlıvəd, rəngbərəngəc şalbiyəzinə bəzətmiş vəcini.

– Ucə uxəz ikəcü zəz,- fikirləşmiş x'əydü. Ancaq yayci düşüncəcir əd tərək dəvəri.

Yığcən lərsərəx'ərə qızıl hələvcizinə eyni rəngirdə yiyic krujevac çəkməyərazinə Mişmiş Yunxuczinə rast x'əydu. Halarsə Yunxuciz əs'ərnə ki, Mişmişciz yay qəh'əz ikədəd. Yəqin ki, Yunxuciz xeyli əs'ərnə!

“Narahat maşxu k'ibəd q'ur” lıpicYunxuccir,-Qəyicvər zivəz səb g'ırır kiş vus'uncü zın. Lü vaxt sinci rənglövəc yarpaxci xəlçaci hədiğ t'ebh^urəy ən əas h'aq'ıllu x'əyic h'üni g'ələ uxəy. H'aq'ıl və istəkci nail x'əyic h'üni yü. Yay icə vaxtinə h'əşxərcə, uci barəcə narahat maşxurəy.

1.

Mətn uxəcivin. Həlmə yəəni, marağlı yəənim?
Vez ən xeyli marağlı h'əşxərc məqam halcic yəəni?

2.

Mişmiş dovşanciz yayci yıtıc şiyiz ikədədni?

3.

Vin Mişmiş dovşanci q'inə rast x'əyic q'onim, əcivən şi luranivin?
Mıktəbci q'inə bağılı vinə fikirbi, təəssüratər həlmə sut'q'ər iyravin?

4.

Mətnci əsasca kərə yeec fikirbekir halcibi düzqun hesab iyravin?
Havayər q'əy x'əyic x'ələ canlıyərır şi iyre?

- Böcəkər müxtəlifəc çikərbe cədir şere.
- Quşner ğırıc ölkəyəbə kuç iyre.
- Dovşanbi q'udu axırıca çere.

3-cü sinifcə şi h'ərə x'əycibin?

1. Müvafiqəc durğuyi işarəyər bərpa ərci cümləyər uxəy.

Zə çəntəy həlmə h'ərk'ə yov

Nəhayət zivin vop'q'ər bərzın

Deyəsən h'açər h'əqəl ərcəzin

K'ibə yitkincəni yay, xeyli k'ic' x'əyiczəz lımə əs'ər x'əyiczəz

Bəs vının h'əşxərdevin

2. Vıyc ç'əlibi cədvəlci üzrə qruplaşdırmış ərəy nə

təəməc

furahəc

luzu

turş

çal

əqri

k'ibəd

dairəvi

kəmşirin

sarı

ulçı	rənq	dad	forma

3. Cümləyə r kuçurtmuş ərəy.Tur əs'ər iyirc ç'əlibə q'ənəkər xə r yığınəy.

1. K'ibəd k'ot'i rikə icrə k'ibəc «k'ulcə «h'əp'ç'ıdu:
2. Səməd qunşə rikə yerxıd:
3. Ağacdələncir darbi ziynkarəc həşəratə rıvər təmizləmiş iyre:
4. Lu yığ sə rınəc kulak əsmiş şere.

4. 3-cü tapşırığcə vıyıc cümləyə r sualı cümləyə rə çovırmış ərci nə düzqun intonasıyayı q'ınə səsləndirmiş ərəy.

5. Yaycı tətılci q'ınə vınə planbə barəcə düşünmüş səbxəy nə cütnə zınə karcı formayikir istifadə ərci dialoq qurmuş vərəy. Çıxaan vınə həmsöhbətərə vez marağlı h'əşxərc planbə haqqınə vınə məh'lımcə nə içic ildəşə rız bəcinəy, igə münasibətər ifadə ərəy.

6. «Yaycı fəsilci xüsusiyyə tər» adlı qeyri -bədi i mətn yazmış ərəy.

7. Dərslikcə ən xeyli ve xoşunə h'əşxərc mətnci zınə bağlı fikirbi (k'ibəc həcmli bədi i mətnci şikilcə yazmış ərəy).

LÜĞƏT

Fədakar - uqrə şəxsi mənafe ümumi karcə nə içində karciz fəda, həsr əric.

Diqqət - vınə fikir, yaxud itq^əc nə ixəci qüvvəyər səd obyektivcə tərəf yunəltmişə əci ətrafcə cəmləməş əric. Molla kitab uxəc nə kəççiyər

Bilik - uxəci, yəmət'in təcrübəyi nəticəcə x'əbə h'əxırc məlumat, elm

Cəsür - cəsəratlı, igid, qoçaxəd, qorxmaz, yık'lı

Sərkərdə- orduyu başçı, quşuncı rəis

Ordu - quşunbə, məskunəc məntəqəyərər kanarcə müvəqqəti mənzil əbsəəd çikər, yığcəən çəkilmış x'əyic

Xəzinə - səd millətciz məxsusəc pıl, sərvət nə qiymətti əşyayər.

Dahar yulmuş iyird - tikintiyiz daharbi yulmuşə müəyyənəc şikil nə ulçuyə ərsird usta.

Təşviş - narahatlıq, həyəcan, tələş

Piyada - minikci zınə vəə, iqrə q'ilimə q'ınə çeerd ədəmi

Rıxı hərəkətci qaydəyər - piyadə nə sürücüyəriz yeec qaydəyər

Əhvalat - hadisə, x'əyic karibi, x'əyici yetfuc karibi

Xəyal - uqrə təsəvvürcə h'əğəc, h'əq'ılcə h'əğəc, xəyalcə h'əğəc, düşünmüş x'əyic.

Səyahət - dünya nə içic çikərbi kurkuruci məqsədnən rıxə q'əç'ic'.

Məcara - q'ələ h'əşxərc həyəcanlı hadisə, q'əziyyə, sərgüzəşt

Rejim - müyyənəc məqsədcə nail x'əyici h'uni qaydəyər, tədbirbə, normayərə məcmuə.

Pəqə - təxminən «daxma»yız uyğunəc mənə vıs'ne.

Leh - hələ yuxəkir cürə dəxod zırı bala

T'əy - bəlkənci kurpə bala

Avara - qomışci bala, kurpə kəlçə .

Cuxud - hər hansı səd zadını h'ədiğ yeec mülkiyyətci hüquq yeed ədəmi

İldaşlığ - ildaşərə əracə yeec əlaqəyi q'inə əmələ h'əxırc dostluğol.

Kubid - kubidəc tərzinə, kubidəc şikilcə, q'abacəsınə

Ortancıl - beylinə nə k'ibənə əracə yeed (şidrə, şiyə nə içində əracə)

Karci sahib - kar, quc yeed ədəmi

Dərs - məh'lımcir səb fən h'ərə vəriyi h'uni daim, müntəzəm təlim

Qlii - lü quşunu tür nə əncir uxurc səsınəzinə bağlıyə.

T'ül - elastiklivəc, nazıkəc, yarpaqsızəc düzəc səd k'ənə.

Xəbər h'ağac - sinci ədəmickır cürəc ədəmiciz, sinci çikərlər cürətə ç'əl h'ağac.

Lap k'ibə - lap k' ibəc miqdarcə, cüzi.

Çaxuc - h'əkərəric süt'üc, k'ıpcı.

Macal - sək' ibə vaxt, imkanci q'icə.

Xətr qunic - kefiniğ qit'q'urçkərə, ugə xətr qunic.

Q'udu axur - q'udə axurə yıx'ıric.

Rıxə əsəh'əc - sinci çikərər cürətə rıxə əsəh'əc.

Gucdu - lap gucduvəc, dəh^şətluvəc.

Bulutci tupa - zova süntə vəx'ırc bulutci tupa.

Okean - dünyaci hər tərəfdə x'iczinə h'as'ıç çikə.

Novur - dənizcizinə əlaqə dəbıd cürə çalacə x'əd vəx'ırc çikə.

H'idi çərçənbə - Novruzov h'idığər h'ürən h'əşxərc xüsusi qeyd şərd yuq'ub çərşənbə.

Tuxum - bitki mayalanmış x'əycə çəxəni h'əməlcə h'əşxərc rüşeym.

Kulə - k'ibəc budaxarlkır, alçaxad səd darırdağan uxşamişərd bitki.

Q'ıl ixlatcə çəxər x'əyic - səd kar yırq'ırəx'ə q'ıl ixlatcə çəxər x'əyic.

Ah yugunic - fikircir qəyinckərə dərdlü- dərdlü ah yugunic.

Resept - dərman qunuch'üni duxturcir yazmışə viyic səd kağat'.

Ugə sıfət vağac - kefinığ qırq'orəx'ərə sıfət vağac.

H^əsərət - sinci şeyinə, yaxud ədəmici çıxə ikəc.

Ala qaranlıq - yuhma- yuhma, yığ qiditfumə, yıxsınə.

Nəğmə - şeirczinə, mahniczinə uxəc.

Turac - quşniyə cinsibəkır yiyid səb quş.

Sapand - k'ibəd dah^ar səh'əz h^əçəlövəc səd k'ənə.

Həgbə - həm bəlkənciğ, həməən kılağ səh'əz k' ibəc xurcun.

Buraxılış məlumatı

Ümumi təhsil müəssisələrinin 3-cü sinifləri üçün
Haput dili fənni üzrə
DƏRSLİK

Tərtibçi heyət

Müəlliflər	İldırım Məsimov Şərəf Hüseynov
Metodika üzrə məsləhətçi	Gunay Mirzəzadə
Layihə rəhbəri	Rəhilə Soltanqızı
Dizayner	Cəmilə Məmmədova
Texniki redaktor	Ruslan Mahmudov
Rəssam	Anara Hüseynova

© Çasıoğlu Eİ-MMC

Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyinin qrif nömrəsi: 2025-011

Müəlliflik hüquqları qorunur. Xüsusi icazə olmadan bu nəşri və yaxud onun hər hansı hissəsini yenidən çap etdirmək, surətini çıxarmaq, elektron informasiya vasitələri ilə yaymaq qanuna ziddir.

Hesab nəşriyyat həcmi 11. Fiziki çap vərəqi 12. Formatı 57x82 ¹/₈.

Kəsindən sonra ölçüsü: 195x275. Səhifə sayı 96.

Şriftin adı və ölçüsü: Calibri 14-16. Ofset çapı. Ofset kağızı.

Sifariş . Tiraj . Pulsuz. Bakı – 2025.

Əlyazmanın yığma verildiyi və çapa imzalandığı tarix: 24.06.2025

Çap məhsulunu hazırlayan:

Çasıoğlu Eİ MMC

Bakı ş. M. Müşfiq küç., 2 A.